

Kasárna generála Otakara Zahálky do vzniku samostatného československého státu

K 100. výročí vzniku Československé republiky

VÁCLAV BEDNÁŘ
vojenský historik

VZNIK KASÁREN GEN. OTAKARA ZAHÁLKY: PROČ PŘÁVĚ HRANICE

Ještě i v současné době jsou návštěvníci Hranic, projíždějící po první třídou Československé armády od Drahotuš směrem do města, udiveni mohutností a vznešeným zjevem více než 500 m dlouhých, vzájemně propojených kasárenských budov, užívaných nyní velitelstvím 7. mechanizované brigády a příslušníky 71. mechanizovaného praporu AČR s názvem „Sibiřský.“

Jen málo kasáren v České republice se může pochlubit tak slavnou minulostí, dotvářenou záslužnou činností jeho nynějších uživatelů, reprezentujících dobré jméno AČR ve spojeneckém svazku demokratických zemí NATO i v zahraničních misích.

Rok 2018 je pro Kasárna generála Zahálky v několika směrech jubilejní. Před 165 léty, 25. dubna 1853, bylo tehdejšímu Okresnímu hejtmanství v Hranicích tlumočeno rozhodnutí Nejvyššího velení rakouské císařské armády, že v Hranicích budou vystavěny dvě budovy, v nichž budou umístěny vojenské školy. Vůbec první setkání představitelů Hranic se zástupci habsburského eráru o výstavbě kasárenských objektů proběhlo o půl roku dříve, 4. listopadu 1852.

Na okresním hejtmanství v hranickém zámku se uskutečnilo jednání, které řídil **okresní hejtman Vilém Drobník** (v dobových dokumentech uváděný německy Wilhelm Drobnik). Drobník se narodil 12. prosince 1808, místo narození není známé. Při sčítání obyvatel v roce 1857, ze kterého datum narození pochází, bydlel s manželkou Emilií (19.5.1818) a dcerou Aurelií (8.7.1838) v Uherském Hradišti. (1)

Město Hranice při jednání zastupoval **městský aktuár** (finanční, daňový a účetní odborník), **Karel Matzenaue**. (Starostou Hranic, v oficiálních vojenských dokumentech ještě uváděných jako Mährisch Weisskirchen, byl od roku 1850 až do roku 1861 mydlářský mistr František Genser, majitel domu čp. 107 na dnešním Pernštejnském náměstí.) Protože již tehdy byly peníze „až“ na prvním místě, jednání se zúčastnili i, bohužel jmenovitě neuváděni, zástupci hranické židovské obce.

Mimoходом, právě v 50. letech 19. století kulminoval počet hranických Židů od jejich usazování v městě v 17. století. Jestliže v roce 1830 v Hranicích žilo 659 Židů, roku 1857 dosáhl jejich počet historické maximum 802 osob a činil 13 procent všech obyvatel Hranic.

Od té doby se počet příslušníků hranické židovské komunity trvale snižoval stěhováním do větších měst habsburské monarchie, nebo i do zahraničí.

Rakouský erár při jednání reprezentoval **ženijní inspektor pro Moravu a Slezsko Oberst (plukovník) Julius von Wurmb** (1804-1875) Rodák z Komárna byl v roce 1843 byl kapitánem ve Sboru inženýrů Bádenského velkovévodství, 1848 majorem rakouské císařské pěchoty, 1849 podplukovník. 1850 plukovník.

(1) Za informace o životě Viléma Drobníka vděčím a chtěl bych poděkovat archivářkám Státních okresních archivů z Henčlova u Přerova a Uherského Hradiště paní Jarmile Vrtalové a paní PhDr. Ludmile Hobzové

Počátkem 50. let 19. století, kdy začínaly obavy z vojensky sílicího Pruska, se proslavil výstavbou 25 „fortů“ (malých pevností), obklopujících Olomouc v okruhu 2 až 3 km. Díky tomu rychle postupoval po kariéřním žebříčku. Dne 20. května 1857 byl povýšen na generálmajora a roku 1865 penzionován jako FML (polní maršál-poručík) Do penzionování zastával vysoké funkce nejen v ženijním štábu, ale jako oddaný věřící, i v církevních institucích. Byl navíc uznávaným autorem učebnic o vojenské architektuře. Jeho vytříbený umělecký vkus se odrazil i na vzhledu hranických kasáren.

Výstavba první ze zamýšlených budov, kde měl sídlit Vyšší vojenský vzdělávací a výchovný ústav, byla zahájena o necelý týden později po oznámení habsburského Nejvyššího velení, že se kasárenské budovy budou v Hranicích stavět - 1. května 1853. Jde o nejvýhodnější z vojenských budov na Třídě čsl. armády, u křižovatky poblíž bývalého Bonveru. Téměř okamžité zahájení výstavby potvrzuje, že všechny majetkově-správní záležitosti, spojené s výkupem pozemků z velkostatku Josefa z Dietrichsteina (1798-1858), byly již domluveny.

Výstavba západní budovy na Třídě čsl. armády byla také zahájena před 165 roky, ale později. Dne 5. srpna 1853. Šlo o výstavbu budov pro Jízdní školní eskadronu. Kromě hlavní budovy bylo nezbytné vystavět kvalitní stáje, seníky, jízdárny, cvičební a hospodářské objekty, včetně oddělených budov pro připravovanou jezdeckou školu.

Vyšší výchovný a vzdělávací ústav byl dokončen v březnu 1856 a habsburskému eráru slavnostně předán 1. července 1856. Již ve školním roce 1856 až 1857 v ústavu probíhala výchova chovanců, kterým i čeští obyvatelé Hranic říkali „zöglingové.“ Německý termín pro chovance internátních vojenských škol zdomácněl a byl běžně užíván až do roku 1918.

Druhým letošním památným jubileem Kasáren generála Zahálky je 155. výročí vysvěcení uměleckého klenotu kasáren, Kaple svaté Barbory. Byla slavnostně vysvěcena 4. října 1863. Zmíněný den je významný především tím, že vysvěcením oslavovalo dokončení kasáren pro potřeby habsburské Dělostřelecké akademie. Do Hranic byla přestěhována z Olomouce v roce 1858 a zůstala v kasárnách do roku 1869.

Dělostřelecká akademie rozšířila plochu kasáren do současných rozměrů. Byla vystavěna řada nových budov a objektů, z nichž nejvýznamnější jsou současná budova velitelství 7. mechanizované brigády a další stavby, propojené již vzpomínanou chodbou a také mimořádná chlouba kasárenského objektu, velkolepý ústavní park.

Byl založen pouhého půl roku po přestěhování dělostřelců z Olomouce do Hranic na jaře 1859, aby především manželky a děti vojáků z povolání měly místo pro odpočinek ve zdravém a krásném prostředí. Mezi vzrostlými stromy umně přesazenými z okolních lesů, bohatou květinovou výzdobou, fontánou a dalšími kouzelnými zákoutími. Cestující MHD na Struhlovsko si mohou habsburskou Dělostřeleckou akademii a jubilejní rok 1858 připomínat při pohledu na dosud funkční kasárenskou zeď, ve které je z vnitřní, kasárenské části, dosud vidět stejně starý domeček pro zahradníky.

V titulku je otázka, proč si velení habsburské císařské armády vybralo Hranice pro sídlo hned dvou vojenských škol.

Pro naše město svědčilo několik důvodů, které zřejmě nejvyšší představitelé eráru brali v úvahu. Hranice na počátku 50. let 19. století umožňovaly tehdy moderní, a přitom strategicky důležité železniční spojení na dvou tratích. Z Vídně do Krakova, od roku 1846 (až do r. 1918), hlavního města Velkovévodství krakovského, patřícího po 3. dělení Polska Rakousku. Z Vídně, se zastávkou v Hranicích, se pohodlně cestovalo i do Prahy, což představitelé habsburské administrativy nejednou využili. (Například rodiče příslušníků panovnického rodu, studujících v hranických vojenských internátních školách).

Hranice byly centrem převážně zemědělského politického okresu s významným knížecím velkostatkem a proslulou soukenickou tradicí, která se právě v polovině 19. století postupně měnila v moderní tovární výrobu. Hranické okresní hejtmanství navíc v roce 1850

získalo nebývale rozsáhlé pravomoci. Podléhaly mu i dřívější okresy Lipník nad Bečvou, Budišov nad Budišovkou a Bystřice pod Hostýnem.

Kolektiv stavitelů objektů Vyššího vojenského vzdělávacího a výchovného ústavu a Jízdní školní eskadrony

Od roku 1851 byl v Novém Jičíně nakladatelem Johannem Nepomukem Endersem (1815 Uherské Hradiště - 1877 Nový Jičín) vydáván časopis „Die Biene“ (Včela) s podtitulem „List pro umění, hospodářství a společenský život.“ Enders se usadil v Novém Jičíně roku 1840 a v roce 1850 založil naproti novojičínskému zámku vlastní tiskárnu a vydavatelství. „Die Biene“ byl pro nevšední množství informací a čtivou formu velice oblíbeným regionálním časopisem. Finančně prosperoval. Měl 6000 abonentů. Němčina v té době nebyla pro čtenáře na Novojičínsku ani Hranicku překážkou. V „Die Biene“ lze objevit první novinovou zprávu, že v Hranicích mohou být umístěny rakouské vojenské školy. Již v roce 1852 se o ni postaral hranický novinář a literát Jan Karel Rypar (1817-1876), popisující urputný zápas představitelů Hranic se svými protějšky z Brna a Kroměříže o umístění vojenských škol.

Bylo nepochybné, že vojenské školy přitáhnou pozornost nejvyšších kruhů habsburské monarchie, včetně císaře Františka Josefa I. To zajišťovalo přísun nejruznějších investic do města, aby se „Císaři Pánu,“ při případných návštěvách, město líbilo.

František Josef I. se císařem stal jako adolescent v osmnácti. Již o rok později, (1849), zažil trpké zklamání při zjištění, že na rakouskou armádu se nemůže spolehnout dokonce ani při obnovení „pořádku“ ve své říši. V tehdejším Uhersku přerostly pokusy reformovat monarchii roku 1848 do pokusu o vytvoření samostatného státu.

Dne 11. března 1848 vyhlásil Uherský sněm 12 revolučních požadavků. Všechny byly pro císaře Františka Josefa I. nepřijatelné. Znamenaly by faktický konec jeho vlády nad uherskou částí monarchie (svoboda tisku a zrušení cenzury, vznik odpovědného ministerstva pro Uhry v Pešti, zřízení národní gardy, zrušení poddanství, rovnost před zákonem, založení národní banky, přísaha na uherskou ústavu, zákaz vysílat domácí vojáky do ciziny a posílat cizí vojáky do Uher, propuštění politických vězňů, vytvoření personální unie...).

Dne 14. dubna 1849 byla v Debrecíně vyhlášena „Deklarace nezávislosti.“ Prezidentem nově vzniklého státu, jehož konkrétní podoba nebyla vyhlášena, se stal Lajos Kossuth (1802-1894). Pokusy zastavit tyto „reformy“ silami habsburské armády se nepodařily. František Josef I. se musel odhodlat k ponižující prosbě o vojenskou pomoc při varšavském jednání s carem Mikulášem I. Pavlovičem (1796-1855). Smutná zkušenost z roku 1849 císaře Františka Josefa I. ponoukala, aby nevyhovující stav habsburské armády, především nízkou odbornou i morální úroveň důstojnického sboru, pokud možno co nejrychleji napravil.

Jednou z nadějných cest k nápravě bylo vybudování vojenských škol, které by na úrovni moderních poznatků vojenské strategie i taktiky připravovaly mladé profesionální vojáky. K tomu ovšem bylo potřeba vyškolit i kvalifikované kantory vojenských škol a vystavět řadu nových kasárenských objektů.

O tvůrčích osobnostech výstavby nejzápadnější a nejvýchodnější z budov na dnešní Třídě čsl. armády jsme informováni. Jednak díky zachovaným plánům obou objektů z roku 1853, kde jsou stavitelé jmenovitě uvedeni, a zvláště z popisu staveb z pera kněze Libora (Liberiuse) Scholze (1835 Loštice - 1881 Hranice) Všestranně agilní Scholz, přezývaný pro popularizaci moderních metod chovu včel „Otec moravského včelařství“, vydal r. 1864 vlastním nákladem knihu „Památky města Hranic“ Mimo jiné v ní uvádí, že „návrh vnitřního rozdělení udělal Karel Schmidt, setník, průčelí ale navrhl Doderer.“

Ve Vojenském historickém ústavu v Praze jsou plány hranických vojenských škol, včetně obou původních objektů, zachovány a orazítkovány „K.u.K. Milit. Bau Abtelling des Milit. Terrial-Commandes in Krakau.“

Architekt setník (kapitán) Karl Schmidt (1836-1888), byl absolventem Stavební akademie v Berlíně. Za významnou osobnost je považován především v polském městě Vratislav (Wroclaw), kde v letech 1863-1874 projektovat několik významných staveb (na příklad rekonstrukci a rozšíření městské opery po požáru, výstavbu budov v místní zoologické zahradě, Liepzigerův palác.)

Díky vnější architektonické výzdobě obou popisovaných, stejně jako později postavených budov na Třídě čsl. armády, je obecně známější **profesor architektury a malíř Carl Wilhelm Christian rytíř von Doderer** (1825 Heilbronn - 1900 Vídeň).

Pro Hranice je významný nejen tím, že vytvořil architektonickou výzdobu čelných stěn budov kasárenského komplexu na třídě Čsl. armády. Podle jeho projektu byla vystavěna i Kaple svaté Barbory, která si zaslouží samostatný výklad. Stavbyvedoucím obou objektů byl **setník Josef Češka** = Josef Czeschka z Mährenthalu (18.3.1817 Brno - 25.7.1875 Graz).

Češka byl v letech 1853-1868 vojenským stavitelem v Hranicích a Přerově, později ředitelem vojenského stavitelství v Grazu. V Přerově vybudoval kasárenskou budovu vpravo od silnice z Přerova do Tovačova.

Dne 1. dubna 1873 byl z charitativních a záslužných důvodů při penzionování povýšen na GM generálmajora. Je čestným občanem Hranic za výstavbu obou vojenských objektů, o kterých se zmiňuji. Čestné občanství mu propůjčilo obecní shromáždění Hranic 25. ledna 1857, což dokazuje, jak vysoce si výstavby dnešních Kasáren gen. Zahálky cenili před 161 roky naši předci.

Na výstavbě budov se dále podílel hranický civilní stavitel Klement Zástěra, který se kromě odborné pracovní činnosti aktivně věnoval i rozvoji českého společenského a kulturního života v Hranicích. Byl jedním ze zakladatelů čtenářsko-pěveckého spolku Jurík.

Participovali na ní rovněž **pevnostní stavitelé Maader, Kotas, Frantz Katzmayer Matěj Rezek (Resek)**.

Ze čtveřice pevnostních stavitelů se mi podařilo zjistit jen životní osudy Matěje Rezka. Rezek se po dokončení obou popisovaných budov z Hranic odstěhoval, ale roku 1858 se do našeho města vrátil, aby se podílel na výstavbě dalších kasárenských budov pro habsburskou Dělostřeleckou akademii, přestěhovanou z Olomouce a umístěnou v Hranicích v letech 1858-1869. Po dokončení areálu kasáren pro Dělostřeleckou akademii odešel do penze a zůstal bydlet v Hranicích. Zemřel 2. září 1866 během epidemie cholery, zanesené do Hranic pruskými vojáky při prusko-rakouské válce. Byl jednou ze 172 hranických obětí této epidemie, která od srpna do října 1866 decimovala město. Je symbolické, že den před úmrtím Rezka, 1. září 1866, podlehla choleře i pětiletá dceruška stavitele Klementa Zástěry Boženka Zástěrová.

Profesor architektury a malíř Carl Wilhelm Christian rytíř von Doderer je pro Hranice významný nejen tím, že vytvořil architektonickou výzdobu čelních stěn budov kasárenského komplexu na Třídě čsl. armády. Podle jeho projektu byla vystavěna i kaple svaté Barbory.

Vyšší výchovný ústav roky 1856 až 1858

Nejvýchodnější budova na Třídě čsl. armádě, ve které měl být umístěn Vyšší výchovný ústav habsburské armády, se začala stavět 1. května 1853. Byla dokončena v březnu 1856 a první mladí vojáci se do ní nastěhovali 1. července 1856.

O této, pro Hranice významné události, napsal hranický městský sekretář (dnes bychom řekli tajemník) Josef Žáček (1838-1906): „Dne 1. července 1856 se do nádherné budovy vyššího výchovného ústavu pod vedením majora ženijního štábu Josefa Česky nastěhovali chovanci. Tito byli pod vedením kpt. Maxmiliána Langhofa srdečně pozdraveni od městské obce Hranice a dopraveni s muzikou z nádraží do budovy. Na občerstvení darovalo město dvě vědra vína. Pro Hranice bylo toto odpoledne polovičním svátkem a večer uspořádala Střelecká společnost na Střelnici bál, který byl hojně navštíven.“

Ze jmenovaných důstojníků znám pouze životopisné údaje o mjr. Josefu Češkovi, který v německy psaných vojenských dokumentech bývá označován jako Josef Czeschka z Mähranthalu. Narodil se 18. března 1817 v Brně, zemřel 25. července 1875 v rakouském Grazu. V letech 1853 až 1868 byl vojenským stavitelem pro Hranice a Přerov.

V Přerově postavil kasárenskou budovu vpravo od železničního podjezdu na silnici z Přerova do Hranic. I tato budova původně byla vojenskou školou-čtyřletým Nižším výchovným ústavem pro 7 až 11leté chlapce. Při odchodu do důchodu, 1. dubna 1873, byl ze záslužných i charitativních důvodů povýšen na generál-majora. Je prvním důstojníkem se vztahem ke Kasárnám gen. Zahálky, kterému bylo propůjčeno právo čestného občana Hranic. Stalo se tak na obecním shromáždění města 25. ledna 1857 a nešlo jen o formální gesto. Češka byl od té doby zván do Hranic na různé oslavy a měl zde také právo volit.

Vyšší výchovný ústav byl čtyřletou vojenskou školou pro chlapce ve věku 11 až 15 let, který nahrazoval civilní hlavní (později měšťanskou) školu a poskytoval chovancům i základní prvky vojenské přípravy i návyků. Po úspěšném dokončení se předpokládalo, že budou pubertální „vojáci“ ve studiu pokračovat v tzv. školních oddílech (u jezdeckva nazývaných školními eskadronami). Dvouletých školách, jejichž absolventi se stávali poddůstojníky císařské habsburské armády. V ideálním případě se jimi mohli stát již v 17 letech.

Kapacita hranického Vyššího vojenského ústavu byla 200 chovanců, nazývaných tehdy i českými obyvateli města „zöglingové“ Jak napovídá název, chovanci do Vyšších vojenských ústavů obvykle přicházeli z Nižších vojenských ústavů. Obě vojenské školy využívali hlavně otcové z řad poddůstojníků a nižších důstojníků Habsburské armády, aby vzdělání jejich synů netrpělo neustálým stěhování posádek. Po rozsáhlé Habsburské monarchii bylo v polovině 50. let 19. století rozmístěno celkem 12 Vyšších výchovných ústavů. Byly očíslovány. Hranický výchovný ústav měl č. 5. V současné ČR byl ještě ústav č. 2 v Kutné Hoře.

O personálním složení velitelů i učitelů habsburských vojenských škol víme díky tzv. Vojenským schematismům rakouského císařství, které začala vydávat již císařovna Marie Terezie (1717-1780). Nynější Kasárna gen. Zahálky se ve schematisech objevují poprvé na jaře 1857, díky popisu hodností, jmen a příjmení prvních funkcionářů Vyššího vojenského ústavu v roce 1856.

Po celou dobu existence VVÚ byl jeho **velitelem Hptm. (kapitán) pěchoty Maximilián Langhoff**, uváděný ve schematisech se dvěma „f“. Byl příslušníkem rakouského pěšího pluku ruského velkoknížete Konstantina č. 18. Zní to podivně, ale pojmenování po synovi ruského cara Mikuláše I. (1796-1855), ruském admirálovi a hlavním veliteli ruského válečného námořnictva v letech 1855-1881, nebylo ještě v roce 1857 v rozporu se vztahy obou monarchií.

Alespoň částečně se mi podařilo zjistit některá životopisná data u školního lékaře, Dr. Medicíny a chirurgie a Vyššího polního lékaře, Ferdinanda Gmacha.

Do Hranic přišel s „zöglingy“ z Brna v roce 1856 a při ukončení činnosti hranického vyššího výchovného ústavu přešel v roce 1858 do funkce hlavního lékaře k pěšímu pluku č. 48 v západomaďarském městě Nagykanisza.

Byl vůbec prvním hlavním lékařem v nynějších Kasárnách generála Zahálky.

Pedagogický sbor školy doplňovalo šest poddůstojníků v hodnosti četaře (Stabs-Feldwebel). I když jsou jejich jména uvedena německy, naznačují, že alespoň polovina z nich považovala za mateřský jazyk češtinu (Alois Sobotka, Wenzel Czerny, Albert Netrwal, Josef Fuchs, Leopold Morwitzer, Anton Penzinger).

Každodenní provoz hranického vyššího výchovného ústavu dále zajišťovali 1 nižší lékař, 1 manipulační praporčík (Fähnrich), 2 vozkové, 8 dozorcích v hodnosti desátníka (Corporal), 34 vojenských sluhů a 3 ošetřovatelé nemocných.

Činnost vojenského Výchovného ústavu č. 5 v Hranicích byla ukončena nařízením císaře Františka Josefa I. z 26. května 1858. Současně byli „zöglingové“, kteří v Hranicích absolvovali 1. - 3. ročník, rozděleni tak, aby již po letních prázdninách ve studiu pokračovali ve zbývajících Vyšších výchovných ústavech.

Nynější kasárna generála Zahálky čekala největší dostavba v celé jejich historii, neboť se do nich stěhovala z Olomouce Dělostřelecká akademie i nadstavbový Vyšší dělostřelecký kurz. Dnes již známe vojensko-politické pozadí císařova rozhodnutí. Olomouc se postupně měnila v hlavní moravskou pevnost. Měla nápomoci ochránit Vídeň před nebezpečím pruské intervence. Jako často v dějinách, vše nakonec při prusko-rakouské válce v roce 1866 dopadlo poněkud jinak.

Jízdní školní eskadrona (20.10. 1856 - 20. 8. 1858)

Jízdní školní eskadrona byla dvouletá odborná škola vychovávající poddůstojníky jezdeckva habsburské armády. Do eskadrony obvykle nastupovali 15 letí chlapci, především absolventi Vyšších vojenských vzdělávacích ústavů.

Podobně jako u vojenských vzdělávacích ústavů platilo, že mezi chovanci nebyli synové šlechtických ani bohatých rodičů. Jedno privilegium, umožňující překonat bariéry původu nebo bohatství rodičů, však studenti jízdnicích eskadron měli.

Výteční absolventi získávali možnost pokračovat ve studiu na Tereziánské vojenské akademii založené roku 1746 legendární panovnicí Marií Terezií (1717-1780) a stát se důstojníky.

Výstavba hlavní budovy pro jízdní eskadronu, nejzápadnější z propojených budov na nynější třídě Čsl. armády, byla zahájena 8. srpna 1853 a v říjnu 1856 byla budova připravena k odevzdání. V září 1856 se počítalo se zahájením školního roku 1856 až 1857, ale termín se ukázal jako nereálný. Tentokrát nestačila jen výstavba jediné budovy, kde by byli (samozřejmě v rozdílných prostorových i hygienických podmínkách), společně ubytováni příslušníci stálého stavu a jejich rodiny, zöglingové i „obyčejní vojáci“ povinné prezenční služby, zajišťující každodenní chod školy od úklidu, oprav a výroby nejrůznějších potřeb, přes přípravu stravy, až po „kurýrní služby“. Vždyť první telefon spatřil světlo světa díky Alexandru Grahamu Bellovi (1847-1922) teprve roku 1876.

Připomeňme, že Jízdní eskadrona chovala i 40 koní. Kromě hlavní budovy bylo nutno vystavět kvalitní stáje, seníky, jízdárny a další cvičební, ale i hospodářské objekty.

Dne 23. listopadu 1853 Nejvyšší velení habsburské císařské armády rozhodlo, že hranická Jízdní školní eskadrona bude připravovat 120 zöglingů.

Ve Vojenském schematismu Jízdní školní eskadrony pro rok 1856 se uvádí, že **velením byl pověřen rytmistr (kapitán) 2. třídy** (teprve po odsloužení 4 roků v 2. třídě mohl být „povýšen“ do 1. třídy stejné hodnosti) **Anton Baczynski**, příslušník hulánského pluku č. 1. Se

zjišťováním životopisných údajů o Antonu Baczynském jsem neuspěl. Podstatné se mi však zdají i další údaje o eskadroně z vojenských schematismů:

Pedagogický i správní personál školy byl jmenován 1. října 1856 v kurzu, který pro navržené důstojníky uspořádalo Říšské ministerstvo války. Až ve školním roce 1857/1858 začalo vše fungovat podle tehdy platných vojensko-pedagogických předpisů. Jako učitelé v eskadroně působili 2 důstojníci v hodnosti Oberl. (nadporučík), 1 v hodnosti Unterlt (podporučík) a 3 Stabs-Wachmeisteri (štábní četaři). Jeden ze štábních četařů zastával i důležitou funkci administrativního pracovníka eskadrony.

K eskadroně příslušelo i 6 poddůstojníků, střídajících se v dozorčí službě, 2 trubači, 2 zdravotníci, 18 vojínů-vojenských sluhů a 1 vojín, v civilu i v uniformě sedlář.

Nesmíme ovšem zapomenout na vyššího ranhojiče (ober wundarst) Johanna Lachnita, zajišťujícího nezbytnou zdravotní službu pro všechny muže, případně i jejich ženy a děti, patřící k eskadroně. Funkce vojenských ranhojičů měla v habsburské armádě staletou tradici. Od 7. listopadu 1785, kdy byla císařem Josefem II. z iniciativy jeho „tělového chirurga“ Giovanniho Alessandra Brambilla (1728-1800) založena vojenská Lékařsko-chirurgická Josefova akademie, bylo vojenským ranhojičům poskytováno kvalitní odborné vzdělání, umožňující na dobově vysoké úrovni poskytovat nezbytné lékařské a chirurgické zákroky v zázemí i přímo na bojištích.

Jak to nejen v habsburské armádě chodívalo, když se eskadrona v Hranicích konečně zabydlela, dozvěděl se její velitel, že se bude stěhovat do rakouského Ennsu. Měla, podobně jako Vyšší výchovný ústav, uvolnit místo pro olomouckou Dělostřeleckou akademii.

Hrozba Prusko-rakouské války nutila císaře i jeho generály, aby Olomouc opevnili. Školáci ani ti uniformovaní by tomu příliš nepomohli. A tak bylo 20. července 1858 ukončeno vyučování, úspěšní absolventi 2. ročníku byli 1. srpna 1858 jmenováni poddůstojníky a rozesláni k jezdeckým plukům monarchie. Zöglingové, kteří dokončili 1. ročník, dostali do 28. září 1858 dovolenou a současně i jízdenky na vlaky z domova do Ennsu, údajně nejstaršího rakouského města poblíž Lince v Horním Rakousku, kde měli království Noricum už Kelti a potom Římané vojenský tábor Lauriacum s téměř 5 a půl tisícem vojáků. Dne 4. května roku 304 byl na tomto místě Římany utopen křesťanský mučedník svatý Florián, když se odmítl vzdát víry. Přivázali mu na krk mlýnský kámen a hodili ho do řeky Enže. Smutný konec jeho života připomíná socha na náměstí v nedalekém Valašském Meziříčí.

Habsburská dělostřelecká akademie, která v současných Kasárnách gen. Otakara Zahálky vystřídala vojenskou jízdní eskadronu i Vyšší výchovný ústav, potřebovala mnohem větší prostor než obě dosavadní vojenské školy dohromady. Navíc bylo zapotřebí dostavět kasárna tak, aby jejich vnitřní vybavení alespoň částečně nahradilo stesk příslušníků stálého stavu akademie, a především jejich manželek a dětí po Olomouci. Díky tomu se v letech 1858-1863 rozšířila dnešní Kasárna gen. Zahálky do současné velikosti. Díky vybudování v té době nevídaného školního parku a také uměleckého stavebního skvostu-kaple sv. Barbory, ochránkyně dělostřelců před nenadálou smrtí, získala rovněž punc výjimečně krásného vojenského objektu.

Habsburská dělostřelecká akademie v Hranicích sídlila v letech 1858 až 1869. Nebyly to snadné roky pro odchovance akademie, z nichž mnozí prožili v Hranicích šest let. Čtyři roky v akademii a další dva v nadstavbovém Vyšším dělostřeleckém kurzu.

Díky odborným znalostem nabytým v našem městě se s některými schopnými odchovanci akademie můžeme dosud setkat v českých i cizojazyčných encyklopediích a také na internetu. I po půl druhém století ve světě rozšiřují povědomí o krásách města Hranice.

Dělostřelecká akademie a Vyšší dělostřelecký kurz (1.9.1858 30.9.1869)

V druhé polovině 19. století, v letech 1858 až 1869, hostila nynější Kasárna gen. Otakara Zahálky mladé muže z více než 10 současných evropských států, které tehdy buď celé, nebo alespoň zčásti, příslušely do habsburské monarchie ve Vídni.

Rakouská Dělostřelecká akademie byla čtyřletou odbornou školou, jejíž absolventi byli vyřazováni v hodnosti podporučíků, později poručíků dělostřelectva 2. třídy. Po čtyřleté úspěšné službě přecházeli ve stejné hodnosti do 1. třídy. Ti, kteří v některém z vyučovaných předmětů nevyhověli, byli vyřazováni v hodnosti kadetů (důstojnických zástupců.) Vyšší dělostřelecký kurz byl dvouletým nadstavbovým studiem nižších důstojníků dělostřelectva, kteří úspěšně dokončili Dělostřeleckou akademii a neméně zdatně si několik roků vedli u dělostřeleckých jednotek, ke kterým byli po jmenování podporučíky nebo poručíky dělostřelectva přiděleni. Kurz byl řízen velitelem Dělostřelecké akademie. V průběhu 11 let 1858-1869, kdy Dělostřelecká akademie i Vyšší dělostřelecký kurz sídlily v Hranicích, se při jejich velení vystřídal tři velitelé:

Velitel Dělostřelecké akademie, plukovník dělostřelectva Josef Fabisch

Prvním z nich byl **Oberst (plukovník) dělostřelectva Josef Fabisch** (1807-1872), který akademii řídil od září 1858 do ledna 1860. Josef Fabisch se narodil ve Vídni v rodině důstojníka dělostřelectva a v otcovské tradici pokračoval. V pubertě vstoupil do tzv. Bombardýrského sboru (německy Bombardier Corps), zřízeného v rámci rakouského polního dělostřelectva 1. listopadu 1786 císařem Josefem II. (1741-1790) V roce 1827 se Fabisch stal kadetem, v pětadvaceti, roku 1832, podporučíkem.

Potom 10 let, 1834 až 1844, vyučoval matematiku, mechaniku a polní opevňování nejprve ve Vzdělávacím institutu Bombardýrského sboru, později ve Škole pro členy strážní ochranky lombardsko-benátských šlechtických rodin. Jako výtečný dělostřelec se osvědčil v revolučních letech 1848 až 1849.

Dne 30. října 1848 byl velitelem dělostřelecké baterie v bitvě u Schwechatu, dolnorakouského města v současnosti známého především mezinárodním letištem Vídeň-Schwechat a pro fanoušky fotbalu významného tým, že se v tomto městě narodil i zemřel legendární trenér Rudolf Vytlačil (1912-1977), který dosáhl na největší úspěch československé kopané po 2. světové válce, když na mistrovství světa v Chile v roce 1962 dovedl státní reprezentaci až do finále proti Brazílii.

Především zásluhou dělostřelců habsburská armáda u Schwechatu v říjnu 1848 zvítězila nad uherskými povstalci, zastavila jejich postup a uchránila před nimi hlavní město Vídeň. Pověst výtečného dělostřelce Fabisch potvrdil o rok později při obléhání pevnosti Komárno. Nelze se divit, že v roce 1857 byl ustanoven ředitelem, dnes bychom řekli velitelem, Dělostřelecké akademie v Olomouci. Vzápětí dostal za úkol přestěhovat akademii do rozestavěných kasáren v Hranicích, v provizorních podmínkách začít výuku a současně vést náročnou dostavbu kasárenského objektu. I po 160 letech nutno před jeho organizačními schopnostmi smeknout. Stěhování a výstavba kasárenských budov v Hranicích neprobíhaly v pokojném mírovém období. Od 29. dubna do 11. července 1859 zuřila krvavá italsko-rakouská válka 1859, což je poněkud zavádějící, neboť hlavním protivníkem rakouské armády byla armáda francouzská. Válka skončila rakouským vojenským debaklem. Po drtivé porážce v bitvě u severoitalského města Magenta 4. června 1859 se rozhodl císař František Josef I. vystřídat ve velení armády neschopného polního maršála Ference Gyulaye (1799-1868). Ani císaři se však nepodařilo zabránit další prohře rakouské armády v bitvě u Solferina 24. června 1859. Františka Josefa I. solferinská zkušenost doživotně přesvědčila, že se vojevůdcem nenarodil. Velení

císařské armády při pozdějších válečných konfliktech až do konce svého života tedy přenechával vojenským odborníkům.

V Hranicích proběhla roku 1859, kdy byl z důvodu válečného konfliktu zkrácen školní rok 1858-1859, dvě vyřazení mladých důstojníků s profesí dělostřelce. Čtrnáctého dubna 1859 bylo 27 absolventů 4. ročníku akademie jmenováno poručíky, 2 méně úspěšní podporučíky. Již o měsíc později, 24. května 1859, bylo jmenováno důstojníky 52 Unterleutnantů, tedy podporučíků dělostřelectva, kterým rakouské Ministerstvo války přiznalo nejnižší důstojnickou hodnost již po ukončení zkráceného třetího ročníku Dělostřelecké akademie. Mladí dělostřelci důstojníci však porážce habsburské císařské armády nezabránili. Stali se jen jejími svědky.

Plukovník Fabisch byl krátce po skončení válečného konfliktu, 4. dubna 1860, povýšen na generálmajora a přemístěn do Vídně na Ministerstvo války, kde působil až do penzionování v 58 letech, tedy 17. dubna 1865. Penzi využíval 7 roků. Zemřel 16. prosince 1872. Dostavbu hranických kasáren převzal a posléze i dokončil jeho nástupce, generálmajor August Friedrich, rytíř von Schmidt (1801-1868), který byl velitelem Dělostřelecké akademie od února 1860 do října 1866.

Velitel Dělostřelecké akademie, generálmajor August Friedrich, rytíř von Schmidt

Generálmajor August Friedrich, rytíř von Schmidt se narodil 27. října 1801 v Darmstadtu, hlavním městě tehdejšího lankrabství Hesensko-Darmstadtského. Lankrabě byl hrabětem ve Svaté říši římské. Německým šlechticem-hrabětem, který nepodléhal žádnému vévodovi nebo knížeti, ale přímo císaři.

Vládl ve svém lankrabství a zasedal v kurii říšských knížat. Ačkoliv byl Schmidt Němec, v 15 letech se přihlásil do rakouské armády. Studoval v Bombardýrském sboru, o kterém již byla řeč, a roku 1821 se stal poručíkem dělostřelectva. Po krátké praxi u 3. dělostřeleckého pluku se vrátil do Bombardýrského sboru a zde se dále odborně vzdělával.

V letech 1857-1860 pracoval v Dělostřeleckém výboru vídeňského Nejvyššího velení rakouské armády. Patrně se stal špičkovým dělostřeleckým odborníkem, což potvrzuje množství jím zveřejněných prací o použití dělostřelectva v tehdejších válečných konfliktech. 25. ledna 1860 ho císař František Josef I. „laskavě ráčil pověřit“, aby „dočasně“ řídil hranickou Dělostřeleckou akademii. 58letý Schmidt, po nepřetržité 43leté službě v armádě nositel nejvyšších ocenění jako Rytíř řádu císaře Leopolda, Vojenského Věrnostního kříže a majitel Raketového pluku, z toho nejspíš velkou radost neměl.

O penzionované vysoké důstojníky se habsburský erár uměl důstojně postarat. Ale vymlouvat se Císaři Pánu nedalo. Schmidt spolehlivě plnil povinnosti velitele hranické Dělostřelecké akademie více než šest let. Do válečného roku Prusko-rakouské války 1866. Tehdy vážně onemocněl při překotném stěhování akademie z Hranic do Vídně. Rozkaz Ministerstva války č. 1526 z 19. června 1866, že akademie se má neprodleně přestěhovat z Hranic do Vídně ještě zajistil. Večer 24. června 1866 odejel s akademií vlakem do Vídně, ale do Hranic se již nevrátil. Ze zdravotních důvodů byl nucen prozatímně předat velení jednomu z nejzkušenějších profesorů akademie, mjr. Franzi Rombergovi (1812-1873). Následně byl 20. října 1866 Věstníkem ministerstva války č. 57 povýšen na FML (Feldmarschalleutnant), polního podmaršálka ad honorem a odeslán do důchodu. Dnes si to vysvětlujeme, že byl oceněn za celoživotní vzornou službu povýšením, aby měl vyšší penzi. Výraz ad honorem ovšem znamená Ad honorem Jesu! (Ke cti Ježíše!) a je zkráceně vyjádřen dosud populárním pozdravem Ahoj!

Generál Schmidt si penzi moc neužil. Zemřel ve Vídni v 67 letech, 18. dubna 1868. Od jeho úmrtí uplynulo letos v dubnu už 150 roků. Myslím, že jméno generála Schmidta by mělo být v Hranicích připomínáno. Právě během jeho šestiletého velení Dělostřelecké akademii

dostala Kasárna gen. Otakara Zahálky majestátní vzhled, jak ho můžeme dosud obdivovat, když kolem nich projíždíme Třídou Československé armády. Navíc v době, kdy byl velitelem hranické Dělostřelecké akademie, byla v roce 1863 dokončena pět let trvající dostavba kasáren pro zmíněnou rakouskou vojenskou školu. Plocha kasárenského objektu se od té doby nezměnila.

Oslavou dokončení výstavby všech potřebných budov Dělostřelecké akademie bylo slavnostní vysvěcení školní kaple svaté Barbory z Nikomédie, (zemřela kolem r. 305 při pronásledování křesťanů římským císařem Galeriem), panny a katolické mučednice, ochránkyně proti náhlé a nečekané smrti, a proto i patronky příslušníků dělostřelectva.

Kaple byla slavnostně vysvěcena 4. října 1863. Letos na podzim jí bude 155 let. Krátce po vysvěcení kaple, 16. listopadu 1863, si dostavbu kasáren pro potřeby Dělostřelecké akademie přijel zkontrolovat císař František Josef I. Areál, který si celý pečlivě prohlédl, se mu líbil. Veliteli a pedagogickému sboru vyslovil plné uznání a odměnil se akademikům. Jejich vzorně provedenou přehlídku ocenil obědem zahrnujícím vepřovou pečení a půl litru vína na osobu.

Nebýt nenávislné proticírkevní politiky komunistického vedení Československé republiky v čele s prezidentem Klementem Gottwaldem v 50. letech minulého století, mohla kaple svaté Barbory dosud představovat umělecký skvost Kasáren gen. Otakara Zahálky i města Hranic. Především díky skleněnému hlavnímu oltáři s vyobrazením sv. Barbory od proslulého vídeňského malíře Franze Carla Michaela Geylinga (23. února 1814 Mariahilf, část Vídně - 1. ledna 1880 Vídeň), syna císařského dvorního malíře Andreye Geylinga. Franz Carl Geyling vystudoval Akademii výtvarných umění ve Vídni a živil se především jako krajinář. V roce 1839 podnikl studijní cestu po Itálii.

Po svém návratu byl pověřen, aby nahradil staré skleněné dveře na zámcích v dolnorakouském Laxenburgu, kam s oblibou jezdívali příslušníci habsburského panovnického rodu a kde se narodily i dvě ze tří dětí císaře Františka Josefa I. (1830-1916) a jeho manželky císařovny Alžběty, přezdívané Sisi: arcivévodkyně Gisela (1856-1932) a korunní princ Rudolf (1858-1889).

Starobylá technika sklomalby byla v té době již téměř zapomenuta. Franzi Carlovi nezbylo, než studovat staré postupy a provádět množství experimentů. Zapojil i několik spolupracovníků, když r. 1841 založil ve Vídni spolu s kamarádem, vídeňským malířem Franz Josefem Dobaschofským (1818-1867), sklářskou společnost Geyling, která brzy získala proslulost nejen v Rakousku. Sklářská společnost Geyling prosperovala díky množství objednávek skleněných obrazů z kostelů i od majitelů veřejných budov.

Od roku 1907 je po Franzi Carlovi Geylingovi pojmenována i jedna z vídeňských ulic a některé z jeho uměleckých prací uchovává Muzeum skla Mariahilf. Nepodařilo se mi zjistit, jaký byl osud dalších uměleckých předmětů, ke kterým patřily i nástěnné obrazy malíře Carl Jobsta (1835-1907) nebo proslulé varhany, které pro kapli vyrobil známý vídeňský varhanář Josef Seifert. Vzhledem k „zájmu“ komunistických stranických papalášů z 50. let 20. století o sakrální památky se obávám, že se většinou nedochovaly.

Velitel Dělostřelecké akademie oberst (plukovník) Karl (Karel) Hofmann von Donnersberg (26.10.1815-5.1.1885)

Třetím a posledním velitelem rakouské Dělostřelecké akademie v Hranicích byl **plukovník Karl (Karel) Hofmann rytíř von Donnersberg**. Byl jmenován velitelem hranické Dělostřelecké akademie a spolu s ní i nadstavbového Vyššího dělostřeleckého kurzu 21. října 1866. V Hranicích se oberst Hofmann ohlásil 22. října 1866, pouhé dva dny po penzionování těžce nemocného předchozího velitele generálmajora Augusta Friedricha rytíře von Schmidta. Funkci přebíral od zastupujícího velitele, mjr. Franze Romberga (1812-1873), kterému byl

předchozí velitel akademie, 65letý generál August Friedrich von Schmidt (1801-1868), nucen z důvodu onemocnění velení dočasně předat.

Přídomek von Donnersberg naznačuje, že rodově Hofmannové pocházeli z okolí Donnersbergu, nejvyššího vrchu německého Falcka, který má nadmořskou výšku 687 metrů. Ale Karl von Donnersberg, o kterém hovoříme, se narodil 26. října 1815 v Praze. Byl synem oblíbeného velitele pražské posádky generálmajora Friedricha Hofmanna von Donnersberg (1769-1848), v jehož domě se scházela tehdejší pražská německá, ale i česká společenská elita.

Od rodičů se mu dostalo láskyplné a pečlivé výchovy. Naučil se několik jazyků a již v dětství byl znamenitým klavíristou, obdivovaným pražskou kulturní společností. Je asi škoda, že rodinná tradice předurčila, že místo umělecké nebo vědecké činnosti se stal rakouským důstojníkem. V patnácti letech, roku 1830, se registroval u 1. dělostřeleckého pluku a následně vstoupil do Bombardýrského sboru, kde získal vojenské vzdělání. V roce 1832 byl kadetem, v roce 1836 podporučíkem 2. dělostřeleckého pluku.

V revolučním období 1848 až 1849 již byl nadporučíkem a sloužil v severoitalských městech Ferrara (1848) a Benátky (1849). Osvědčil se v bojích proti italským povstalcům, za což byl roku 1849 vyznamenán císařem Františkem Josefem I. a povýšen na Hptm. (kapitána). Po uzavření míru vyučoval až do roku 1854 francouzštinu a geografii na vojenských školách.

V letech 1854 až 1856 sloužil u 12. polního dělostřeleckého pluku. V roce 1856 byl přemístěn do Dělostřeleckého výboru Nejvyššího velení císařské rakouské armády a rychle postupoval ve vojenských hodnostech. V roce 1859 byl podplukovníkem a za dva roky (1861) plukovníkem. V této hodnosti byl roku 1866 jmenován pevnostním dělostřeleckým ředitelem (dnes bychom řekli velitelem) německé spolkové pevnosti Míšeň (Mainz), která byla pevnostním posádkovým městem v letech 1620 až 1918.

Na konci napoleonských válek pod kontrolou Paříže ovládla v roce 1815 panství Mainz německá konfederace a pevnost se stala součástí řetězce strategických pevností chránících konfederaci. S rozpadem konfederace a Prusko-rakouskou válkou v roce 1866 přešla kontrola nad pevností nejprve na Prusko a po sjednocení Německa v roce 1871 pak na Německou říši.

Jakmile pevnost Mainz ovládlo Prusko, byl Hofmann přeložen do Hranic a jmenován velitelem Dělostřelecké akademie. Tím byl až do jejího zrušení v roce 1869. V našem městě byl roku 1868 povýšen na generálmajora.

V Hranicích působil ve funkci velitele Dělostřelecké akademie i Vyššího dělostřeleckého kurzu necelé tři roky, a to od října 1866 do září 1869. Právě v době jeho velení se zásadně změnila vojenská doktrína habsburské rakouské armády.

Po porážce Rakouského císařství v Prusko-rakouské válce v roce 1866 se díky pruskému kancléři Otto von Bismarckovi (1815-1898) stali z mocenských odpůrců spojenci a přátelé, což až do roku 1914 uklidnilo i situaci na severních hranicích Moravy.

Politicky nebylo vhodné, aby rakouská Dělostřelecká akademie byla relativně blízko hranic s Pruskem.

23. 1. 1869 bylo vyhlášeno nařízení císaře Františka Josefa I., že začátkem školního roku 1869/1870 bude provedeno spojení Dělostřelecké a Ženijní akademie v dřívějším paláci vévodkyně Savojské ve Vídni.

Karl Hofman byl v roce 1874 povýšen na Feldmarschallleutnanta (zkratka FMLt) - dnešního generálporučíka.

O rok později odešel do důchodu. Jak to u významných vojenských činitelů bývalo, byl po něm pojmenován polní dělostřelecký pluk č. 8. Habsburskou generálskou penzi si užíval 9 let. Zemřel ve Vídni ve věku 69 let.

Významní absolventi hranické habsburské Dělostřelecké akademie

Během 11 let (1858-1869), kdy se mladí důstojníci habsburského císařského dělostřelectva školili na svou profesi v Hranicích, se mezi nimi objevilo několik osobností, dodnes připomínaných v různých encyklopediích. Pět z nich si připomeneme.

Do evropské historie 20. století se patrně nejvíce zapsal olomoucký rodák, rakousko-uherský ministr války v letech 1912-1917 a od roku 1917 polní maršál, **Alexander von Krobotin** (1.9.1849 Olomouc - 28.9. 1933 Vídeň). Syn majora dělostřelectva šel ve šlépějích otce. V dětství se zajímal o historii dělostřelectva a mimořádnou pozornost věnoval vývoji dělostřelectva v 19. století. Dalším jeho oblíbeným předmětem zájmů byla chemie.

V letech 1865 až 1869 vystudoval v našem městě rakouskou Dělostřeleckou akademii. Dne 1. září 1869 byl v Hranicích jmenován podporučíkem dělostřelectva 2. třídy. V armádě plně zúročil oba koníčky. Po absolvování dvouletého Vyššího dělostřeleckého kurzu roku 1873 mu habsburský erár umožnil, aby pokračoval ve studiu na fakultě chemie na vídeňské technice. Po úspěšném ukončení studií byl v roce 1877 jmenován profesorem chemie a chemické technologie na c.k. Vojenské technické akademii ve Vídni. Zde se začal uplatňovat i jako autor učebnic chemie pro vojenské střední školy.

V roce 1893 mu ve Vídni německy vyšla učebnice chemie pro kadetní školy (Lehrbuch der Chemie für die k.u.k Cadettenschulen), jejíž 4. vydání v roce 1902 již sloužilo jako učebnice nejen pro kadetní školy, ale i pro vyšší vojenské reálky.

V Hranicích byla vyšší vojenská reálka od roku 1875 a jízdní kadetka od roku 1878. Obě v našem městě existovaly až do rozpadu habsburské monarchie v roce 1918. Lze předpokládat, že se absolventi obou zmíněných škol po roce 1902 učili chemii z učebnic Krobotina.

Od roku 1882 Krobotin působil jako muniční expert na vídeňském Ministerstvu války a rychle stoupal po kariérním žebříčku. Roku 1896 byl již vedoucím oddělení a roku 1900 byl povýšen na generálmajora. Osudový přelom jeho života nastal v roce 1912, kdy se stal ministrem války Rakousko-uherské monarchie. O dva roky později došlo k Sarajevskému atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda a Krobotin se jednoznačně připojil k příslušníkům „válečné strany," vyvíjející tlak na tehdy již 84letého císaře Františka Josefa I., aby vydal rozkaz k útoku na Srbsko. Nese tím část odpovědnosti za vypuknutí války, která trvala 4 roky a přerostla v celosvětovou válečnou katastrofu. Vyžádala si celkově 37,5 milionu obětí, z nichž bylo přes 8,5 milionu zabitých, více než 21 milionů zraněných a 7,75 milionu zajatců, kteří se již domů nevrátili.

Ve funkci ministra se udržel do dubna 1917. Poslední habsburský císař Karel I. (1887-1922), jehož panovnictví trvalo necelé dva roky od 21. listopadu 1916 do 12. listopadu 1918, ho z funkce odvolal a poslal na italskou frontu, kde si však Krobotin vedl velice úspěšně v bojích na řece Isonzo.

Po skončení 1. světové války, která znamenala rozpad Rakousko-uherské monarchie, odešel po 49 letech z armády a posledních 15 let života dožil ve velice skromných poměrech ve Vídni, když z hrdosti nepožádal o žádné zadostiučinění.

Absolventi vojenských škol znají jméno polního zbrojmistra, označovaného zkratkou FZM, nyní bychom řekli **generálplukovníka, Alfréda rytíře von Kropatschka** (30.1.1838 Bielsko-Biala, dnes v Polsku - 2.5.1911 Lovran-Chorvatsko) Ve své době byl špičkovým konstruktérem zbraní. Návrhy jeho zbraní byly realizovány ve zbrojovce v rakouském městě Steyer. Nejznámější byla Opakovací puška Steyer Kropatschek M 1886, dlouhodobě užívaná rakousko-uherskou armádou, ale vyvážená i do mnoha evropských zemí. Kropatschek se v Hranicích dvakrát odborně vzdělával. Nejprve ve školním roce 1858-1859 ve 4. ročníku rakouské Dělostřelecké akademie, právě v roce 1858 přestěhované do našeho města z Olomouce. 24.5.1859 v Hranicích úspěšně ukončil čtyřletá studia a dosáhl hodnost Unterlt

(podporučíka) dělostřelectva 2. třídy. V letech 1863 až 1865 v našem městě absolvoval nadstavbový Vyšší dělostřelecký kurz.

Anton Erwin Lux (23.12. 1847 Benátky - 31. 5. 1908 Stockerau v Dolním Rakousku) byl plukovníkem rakouského císařského dělostřelectva a při penzionování byl titulárně povýšen na generálmajora. Spíše, než voják z povolání se ovšem proslavil jako cestovatel a spisovatel. V Hranicích v letech 1863 až 1866 navštěvoval tehdejší Dělostřeleckou akademii. V roce 1866 však vypukla Prusko-rakouská válka. V důsledku válečného konfliktu byl 16. července 1866 předčasně vyřazen po dokončení třetího ročníku v hodnosti podporučíka 2. třídy.

Rakouská armáda rychle prohrála a z dřívějších nepřátel se stali spojenci. Lux byl jedním z 12 spolužáků, kterým erár umožnil, aby dokončili 4. ročník akademie. Během studia totiž prokázal výjimečný výtvarný talent a mimořádný zájem o geografii. V roce 1873 se ve Vídni konala světová výstava. Lux na ní vystavil soubor plánů a map.

Císaři Františku Josefovi I. se umělecké výtvary pětadvacetiletého dělostřelce velice líbily. Pozval ho na audienci, kde ho vyznamenal Zlatou medailí řádu Viribus Unitis a kromě toho souhlasil s jeho prosbou, aby se mohl zúčastnit v roli geografa druhé německé africké expedice směřující na jih Konga. Výprava pronikla i do tropického pralesa v jihovýchodní Angole, kam do té doby nevstoupil žádný Evropan. Po návratu z expedice se Anton Erwin Lux jako rakouský delegát zúčastnil bruselské konference o Africe a ve Vídni vydal v roce 1879 německy cestopis: Von Loanda nach Kimbundo etc. 1875-1876 (česky Z Loandy do Kimbunda 1875-1876). Kniha se stala velice populární, a to jednak pro poutavé popsání útrap členů výpravy, ale zvláště tím, že Lux ji doplnil množstvím vlastních působivých ilustrací.

Později se Lux vypravil i na Balkán a výsledkem jeho bádání byla druhá cestopisná kniha s německým názvem, který by česky zněl Balkánský poloostrov (bez Řecka) - fyzické a etnografické popisy a obrázky měst. Kniha vyšla v roce 1887 ve Freiburgu a navzdory dlouhému názvu byla opět velice čtivá a populární.

V roce 1889 se Lux ve Vídni vrátil k vojenskému povolání a současně studoval orientální jazyky. Roku 1903 odešel do důchodu, a když o pět let později zemřel, byl pochován v Mödlingu, kde již byla pohřbena jeho manželka.

Plk. David (Adolf) Beer (6. prosince 1834 Prostějov - 1888 Lublaň) je ve starší literatuře uváděn jako „první plukovník židovského původu v rakousko-uherské armádě“. I on se vzdělával v Hranicích. Otec byl obchodník. David, který se v r. 1869 přejmenoval na Adolfa Beera, se 19. září 1856 stal ppor. děl. 2. tř. u dělostřeleckého polního pluku č. 5.

Roku 1859 byl přeložen ke 4. polnímu dělostřeleckému pluku, se kterým se téhož roku zúčastnil války rakousko-italské. V roce 1861 byl přeložen k dělostřeleckému školnímu oddílu v Krakově, v roce 1863 nejprve k 9. a pak k 2. polnímu dělostřeleckému pluku. 1864 k raketovému a horskému dělostřeleckému pluku, kde byl roku 1864 povýšen na nadporučíka a odeslán do vyššího dělostřeleckého kurzu při c. k. Dělostřelecké akademii v Hranicích, který (jako jediný nadporučík, ostatní byli podporučíci) absolvoval roku 1866.

Poté byl přeložen k 10. polnímu dělostřeleckému pluku, se kterým se zúčastnil prusko-rakouské války 1866 na severním válčišti. V roce 1867 byl přeložen k 6. pevnostní dělostřelecké baterii, u které byl 1872 povýšen na kapitána, přemístěn do dělostřeleckého štábu a poté ustanoven referentem technického a administrativního oddělení vojenského výboru.

Roku 1876 se vrátil k 10. polnímu dělostřeleckému pluku, kde byl povýšen roku 1879 na majora a ustanoven velitelem dělostřelectva c. k. 1. pěší divize v Sarajevu. V roce 1884 byl povýšen na podplukovníka. V této hodnosti zastával od roku 1885 funkci velitele 11. těžké divizní baterie. Když se roku 1887 stal velitelem Sborového dělostřeleckého pluku č. 13, byl povýšen na plukovníka. O rok později, ve věku 54 let, zemřel.

Výchova rakouských dělostřeleckých důstojníků

Půjdeme-li po stopách novodobého vzdělávání dělostřeleckých odborníků habsburské císařské armády, dostaneme se k císaři Josefovi II. (1741-1790). Syn rakouské panovnice a české královny Marie Terezie (1717-1780), za jejíž vlády došlo k řadě reforem ve školství, státní správě i armádě, měl k dispozici pouze 10 let (1780-1790), aby pokračoval a prohloubil reformy své matky v duchu evropského osvícenství.

Na základě jeho nařízení z 1. listopadu 1786 byl ve Vídni zřízen tzv. Bombardýrský sbor (Bombardier Corps). Sbor byl součástí tehdejšího polního dělostřelectva. V případě války členové sboru obsluhovali polní houfnice, mozdíře a děla. Houfnice je dělo větší ráže (100-203 mm) s velkým rozsahem náměru, tedy úhlu ústí hlavně od vodorovné roviny směrem nahoru.

V českých zemích má houfnice starou tradici. S úspěchem ji používali již v 15. století husité k nepřímé střelbě do větších skupin (houfů) nepřátel, kdy střela k cíli neletí přímo, ale po balistické křivce. Tak vznikl i český název zmíněné pohyblivé polní dělostřelecké zbraně. Mozdíř byl předchůdcem minometu.

Císař Josef II. si přál, aby v době míru příslušníci Bombardýrského sboru školili na špičkové úrovni tehdejší vědy a techniky důstojníky a poddůstojníky habsburského dělostřelectva. Docenil zásadní roli dělostřelectva v novodobých válkách a správně předpokládal, že dělostřelečtí profesionálové vzdělaní v matematice a fyzice přispějí k obecnému vzestupu a rozvoji vědy a techniky v habsburské monarchii. Bombardýrský sbor existoval do roku 1850.

V letech 1848-1849 však byla soudržnost monarchie narušena gejírem revolučních erupcí. Pro Bombardýrský sbor byla osudovou revoluce v Uhersku. Habsburská armáda nedokázala povstalce potlačit. Mladý, tehdy 19letý císař František Josef I. si musel v květnu 1849 ve Varšavě velice ponižujícím způsobem u cara Mikuláše I. Pavloviče (1795-1855) vyprosit intervenci 700 000 ruské armády pod velením ukrajinského polního maršála v carských službách Ivana Fjodoroviče Paskeviče (1782-1856). Rusové za dva měsíce později u Világoše (nyní rumunské město Siria s více než 8000 obyvateli) donutili povstalce kapitulovat. Ale dny do té doby oslavovaného Bombardýrského sboru byly sečteny. Ztratil důvěru nejvyššího velitele, císaře Františka Josefa I. Koncem roku 1849 byl sbor přemístěn do Olomouce, kde začal být „porcován“. V Olomouci zůstali pouze osvědčení pedagogové. Byli pověřeni, aby v tomto městě založili tzv. Hauptschule, Hlavní dělostřeleckou školu. O tři roky později, roku 1852, v Olomouci z Hauptschule vznikla čtyřletá rakouská Dělostřelecká akademie. Brzy se však ukázalo, že Olomouc není vhodné místo pro tak strategicky důležitou vojenskou školu. Přibývaly spory s dynamicky se rozvíjícím Pruskem a bylo jen otázkou času, kdy dojde k válce.

Olomouc se postupně měnila v hlavní moravskou pevnost. Akademie musela jít jinam. Odpovědní vojenští pánové si vzpomněli na Hranice, tehdy ve Vídni spíše známé jako Mährisch Weisskirchen, kde v letech 1853-1856 byly postaveny dvě velké kasárenské budovy.

Eráru v Hranicích patřilo jen 6 hektarů, což dělostřelcům nestačilo. Ženíjní odborníci spočítali, že dělostřelci budou v Hranicích a Drahotuších nezbytně potřebovat téměř 20 hektarů.

Byla však zcela jiná doba než ta dnešní. Požadavkům nejvyšších představitelů habsburské armády se nikdo neodvážil odporovat. Důstojník, který zařídil přestěhování rakouské Dělostřelecké akademie z Olomouce do Hranic se jmenoval Oberst (plukovník) Anton Scudier (1818-1900).

Funkcionář Hlavního erárního ubytovacího štábu a vedoucí moravského Zemského ubytovacího štábu, který na sklonku svého života dosáhl na hodnost c.k. polního zbrojmistra (FZM), tedy generál-plukovníka. Před přestěhováním akademie z Olomouce se v Hranicích objevil celkem třikrát.

V prosinci 1857 společně s velitelem olomoucké Dělostřelecké akademie plukovníkem Josefem Fabischem, aby si kasárenské budovy důkladně prohlédli. V únoru 1858 oznámil velitelům obou tehdejších hranických vojenských škol (Vyšší vojenský vzdělávací a výchovný ústav a Jízdní školní eskadrona), že po ukončení školního roku 1857/1858 v Hranicích končí a 30. května 1858 jim předal konkrétní instrukce.

Vyšší výchovný a vzdělávací ústav bylo rozhodnuto zrušit, jeho svěřence přemístit dle domovského práva do stejných ústavů v Kutné Hoře, St.Pölten, Košic a Strassu a chovance 4. ročníku rozdělit podle prospěchu do vojenských škol pro pěchotu, dělostřelectvo a ženijní jednotky. Jízdní školní eskadronu bylo nařízeno přestěhovat do rakouského Ennsu. Velitelé, učitelé, personál i chovanci se v Hranicích setkali 16. září 1858. Dobové dokumenty napovídají, že z přestěhování radost neměli. Královské hlavní město Olomouc obklopené úrodnou půdou Hané a pyšníci se výše uvedeným čestným označením od roku 1777, kdy královna Marie Terezie takto město ocenila za úspěšnou obranu při pruském obléhání v roce 1758, nabízela příslušníkům stálého stavu i frekventantům nemálo lákavých příležitostí k využití volného času.

Sídlo moravského arcibiskupa mělo na tehdejší dobu úctyhodných 20 000 obyvatel. Navštěvovali ho významní evropští kulturní představitelé, včetně geniálních skladatelů W.A. Mozarta a L. van Beethovena. Již od roku 1770 zde působilo stálé divadlo a o šest let později, v roce 1746, byla v Olomouci založena Societas incognitorium eruditorum.

Prvá učená společnost na území dnešní České republiky. Olomouc se stala oblíbeným místem císaře Františka Josefa I., který nezapomněl, že právě zde usedl v revolučním roce 1848 na trůn.

Jedinou cestou k odstranění „blbě nálady“ podřízených a jejich manželek byla rychlá dostavba hranického kasárenského objektu, aby zkrásněl a zlidštil se. Urychleně se stavěla budova Důstojnického pavilonu (dnes velitelství 7. mechanizované brigády), bočních křídel k oběma školním budovám, tedy nižších domů, jimiž procházela spojovací chodba všech tří majestátních budov na současné Třídě Československé armády.

Severně od chodby na západní (drahotušské) straně byly budovány reprezentační sály Dělostřelecké akademie: Taneční (dnes Zrcadlový) a Jiříkův sál. Urychleně probíhala také výstavba uměleckého klenotu kasáren. Kaple svaté Barbory z Nikomédie, panny a mučednice, sřata asi r. 305, ochránkyň proti nenadálé smrti, a proto i patronky dělostřelců. Vůbec nejrychleji však vznikl krásný kasárenský park. Byl osazen urostlými stromy, převeznými z okolních lesů již na jaře 1859, aby manželky a děti důstojníků a poddůstojníků stálého stavu akademie měly na obrovitém staveništi alespoň kousek prostoru pro odpočinek a regeneraci sil. Nezapomnělo se ani na kanalizaci, školní nemocnici a hřbitov, cvičiště, několik nástupišť, řadu hospodářských budov, dosud ze Struhlovka viditelnou ochrannou zeď a vstupní brány. Obdivuhodná dostavba proběhla v letech 1858 až 1863 a byla ukončena slavnostním vysvěcením Kaple svaté Barbory 4. října 1863.

Kaple svaté Barbory

Trvalým připomenutím, že se v nynějších kasárnách gen. Otakara Zahálky v letech 1858-1869 školili budoucí důstojníci dělostřelectva habsburské císařské armády je Kaple svaté Barbory. Nutno připomenout, že katolické náboženství nebylo pouze jedním z vyučovacích předmětů v tehdejší Dělostřelecké akademii. Bylo považováno za etický základ chování vojenského profesionála v každodenním životě i na bojišti. Zdůrazňuje to i české pojmenování absolventa vojenských škol-důstojník, odlišující se třeba od anglického officer, německého Offizier, nebo i polského Oficer. Český termín oficír zní na rozdíl od důstojníka odmítavě až výsměšně. Důstojníci dělostřelectva se v druhé polovině 19. století školili na pravděpodobná

nasazení ve válečných konfliktech, kde dělostřelectvo bylo významnou obranou i údernou silou.

Svatá Barbora z Nikomédie, (dnes turecký Izmit s asi 300 000 obyvateli), byla panna a mučednice, jejíž památka se slaví 4. prosince společně s dalšími 13 svatými pomocníky. Věřící se modlitbami k nim obrací v těžkých chvílích života.

Barbora je ochránkyní proti nenadálé smrti. Byla pravděpodobně s'ata kolem roku 305 během pronásledování křesťanů římským císařem Gaiusem Galeriem Maximianusem, panujícím v letech 305-311.

Barbora byla krásnou a jedinou dcerou bohatého kupce Dioskura, její matka však předčasně zemřela. Otec se jí všemožně snažil ochránit před tehdy zakázaným křesťanstvím. Barbora přesto přijala tajně křest a zaslíbila se Kristu tím, že učinila slib trvalého panenství. Jakmile jí otec začal nutit, aby se provdala, oznámila mu, že je pokřtěnou křesťankou a v důsledku slibu panenství se neprovdá.

Před hněvem otce uprchla a ukryla se ve skalní puklině, ale její úkryt byl vyzrazen a otec ji dopadl. Chtěl ji donutit hladem a vězením k poslušnosti a když neustoupila, udal ji jako křesťanku soudci Marcianovi. Ten ji krutě mučil a nechal jí i uříznout prsy. Nahá byla odvedena na popraviště, kde jí vlastní otec s'al. V tom okamžiku údajně vyšlehl z jasného nebe blesk a Dioskura zabil.

Svatou Barboru uctívají křesťané i pravoslavní. Je ochránkyní proti nenadálé smrti, a proto se k ní lidé modlívali při morových epidemiích a při vykonávání rizikových povolání. Je patronkou horníků a dělostřelců.

Kaple sv. Barbory byla považována za umělecký klenot, stejně jako společenské centrum hranických kasáren. Architekt Wilhelm von Doderer (1825-1900) pojal kapli jako trojdílnou baziliku o rozměrech 16x25 m. Před loď kaple je předsazena novogotická věž s prvky maurobyzantského slohu v portálu. Stavbu v letech 1860-1863 prováděli vojenští stavitelé Matěj Rezek (1799-1866), později čestný občan Hranic, který v našem městě zemřel ve válečném roce 1866 na epidemii cholery a Franz Katzmayer a hranický stavitel Klement Zástěra.

Dohled nad průběhem výstavby měl setník vojenského stavitelství Karl Schmidt (asi 1836-1888). K výzdobě školní kaple přizval architekt, malíř a profesor architektury Carl Wilhelm Christian rytíř von Doderer (1825-1900), který byl 30. května 1859 rakouským vrchním velitelstvím pověřen vypracováním plánu kaple a osobně řídil její výstavbu, tehdejší špičkové vídeňské umělce.

Nejnámější z nich byl sklomalíř a krajinář Karel Geyling (1814-1880), zakladatel proslulého studia barevného skla Carl Geyling s Erben (Dědicové Karla Geylinga). Karel Geyling pocházel ze staré malířské rodiny. Byl absolventem vídeňské výtvarné akademie.

V roce 1839 podnikl studijní cestu do Itálie. Po návratu dostal zakázku, která ho proslavila. Měl vyzdobit skleněná okna dveří v císařském paláci Laxenburg v okrese Mödling, v současné rakouské spolkové zemi Dolní Rakousy, kde později, v roce 1854, prožili své líbánky císař František Josef I. (1830-1916) a císařovna Alžběta (1837-1898). Aby zakázku provedl ke spokojenosti vznešených zadavatelů, musel se Geyling ponořit do studií staré techniky vitráže. Podařilo se mu vytvořit unikátní barevné sklo Geyling, jehož sláva přesáhla hranice habsburské monarchie. Byl zaplavován objednávkami na vitráže oken především v chrámech a kostelech, ale také ve veřejných budovách. Dojmy návštěvníků z výzdoby kaple přesvědčivě vyjádřil hranický kněz, popularizátor včelařství a historik Libor Scholz (1838-1881): „Oltář s velkolepou a čistou malbou ve skle, představující svatou Barboru, pannu a mučednici, jest největší okrasou kostela... Oltář a ostatní veškeré práce ve skle dělal Karel Geyling z Vídně.“

Kaple sv. Barbory byla slavnostně vysvěcena před 155 lety, 4. října 1863. Slavnost vysvěcení formálně uzavřela přestavbu kasáren pro potřeby rakouské Dělostřelecké akademie.

Součástí slavnostního vysvěcení bylo i zazdění dokumentů o výstavbě kasárenských objektů do blíže neurčeného místa ve zdi kaple vedle portálu. Je možné, že vzácné dokumenty jsou na tomto místě dosud. Školní kaple Kasáren gen. Zahálky by byla v dnešní době nepochybně vzácnou uměleckou památkou Hranic. Její interiér se bohužel stal obětí barbarství úředního ateismu komunistického období. Netuším, jestli se alespoň část vnitřního inventáře kaple někde zachovala, ale myslím, že mladší zájemci o historii Hranic by se měli pokusit to vypátrat. Kaple sv. Barbory by si zasloužila, aby se mohla věřícím a návštěvníkům znovu pochlubit dřívější krásou.

C. k. Vojenská technická škola v Hranicích

C. k. Vojenská technická škola byla tříletou internátní vojenskou školou, vychovávající v našem městě v kasárnách pojmenovaných nyní po generálovi Otakaru Zahálkovi od 1. října 1869 do 30. září 1875 poddůstojníky c. k. dělostřelectva. Škola vznikla sloučením dřívějších dělostřeleckých školních setnin v Olomouci, Krakově, Praze a Liebenau (dnes součást rakouského města Graz). Předpokládaný počet chovanců byl 480 (po 160 v ročníku). Po celou dobu existence školy byl jejím velitelem **Anton Polansky** (1811-1902) Do funkce byl ustanoven 28. července 1869 v hodnosti majora. V Hranicích byl 1. května 1871 povýšen na podplukovníka a 1. května 1875 na plukovníka. Ve stejném roce, 26. září 1875, byl odeslán do výslužby a vyznamenán Řádem železné koruny 3. třídy.

Litoměřický rodák Polansky po maturitní zkoušce začal studovat filozofii. Roku 1831 však narukoval k c. k. dělostřeleckému pluku č. 3, kde absolvoval plukovní poddůstojnickou školu. Stal se pyrotechnickým poddůstojníkem v Bombardýrském sboru, elitním sboru rakouského dělostřelectva v letech 1786-1848, kde absolvoval i kurz vyšší matematiky. Poddůstojníkem byl 17 let. Roku 1848 se zúčastnil zimního tažení proti povstalcům v sedmihradsku a byl povýšen na podporučíka dělostřelectva. Roku 1866 se vyznamenal jako dělostřelec na italském válčišti a byl povýšen již na majora. Jako velitel vojenské technické školy prokázal vynikající odborné, organizační i lidské vlastnosti a s přehledem řídil kolektiv odborně erudovaných pedagogů. Dožil se 91 let, zemřel v Brně.

Před smrtí odkázal brněnskému Zemskému muzeu svou celoživotní sbírku motýlů.

Na městském hřbitově v Hranicích je v hrobě č. 39 u levé zdi pochován c. k. generálmajor Wilhelm Glaser (23.1. 1844-16. 11. 1918), učitel vojenské stylistiky na Vojenské technické škole v letech 1869 až 1875 a potom až do roku 1880 i na navazující hranické c. k. Vyšší vojenské reálce, od jehož úmrtí, krátce po rozpadu Rakousko-uherské monarchie, uplynulo právě 100 let.

Významnou osobností školy byl i její hlavní lékař v letech 1873 až 1875 Dr. Alois Černovický. Na škole vyučoval technickou chemii a v Hranicích zůstal až do roku 1881 jako lékař i učitel v c. k. Vyšší vojenské reálce, která Vojenskou technickou školu vystřídala v roce 1875. Pro reálku vybudoval unikátní přírodovědecké muzeum, za které byl vyznamenán samotným císařem Františkem Josefem I. a jmenován čestným občanem Hranic.

Vojenská technická škola vznikla v našem městě dva roky po tzv. Rakousko-uherském vyrovnání. Dne 21. prosince 1867 bylo Františkem Josefem I. přeměněno dosavadní Rakouské císařství, zahrnující po porážce povstání v tehdejšímu Uhersku v letech 1848/1849 i území dřívějšího Uherského království, na Rakousko-Uhersko. Ústupek císaře po prohrané prusko-rakouské válce a neúspěchu následujícího pokusu o státní reformu císařství částečně vyhověl starším požadavkům maďarských povstalců. Nesplnil však očekávání národně uvědomělých příslušníků slovanských národů v Uhersku, třeba Slováků.

Ačkoliv hranická vojenská technická škola vychovávala poddůstojníky dělostřelectva rakousko-uherské armády, nacházíme mezi nimi i 9 budoucích generálů. Jako by

poddůstojnická škola chtěla naplnit tvrzení Napoleona Bonaparta o jeho podřízených: „V mé armádě má každý pěšák ve své tornistře maršálskou hůl.“

Titulární FZM (Feldzeugmeister-polní zbrojmistr), od roku 1913 baron, **Georg Balás von Lissa** (13. 5. 1854 Tulghes v dnešním Rumunsku - 7.5. 1943 Budapešť). VTŠ absolvoval ve dvou letech 1869 až 1871. V odborném vzdělávání pokračoval v letech 1871-1875 na Vojenské technické akademii ve Vídni a 1880-1882 rovněž ve Vídni ve Vyšším technickém kurzu. Dobře ovládal maďarštinu, němčinu a italštinu. Domluvil se chorvatsky, rumunsky, francouzsky, anglicky i rusky. Byl ženatý a měl jednu dceru. Nutno podotknout, že ženským členkám jeho rodiny není co závidět. Od jmenování důstojníkem ve Vídni 1875 do roku 1905, kdy se definitivně usadil v Budapešti totiž neustále měnil působiště. Kromě hlavního maďarského města sloužil například i v Mostaru a Goražde v Bosně a Hercegovině, v Nitře a Košicích. V některých z uvedených míst i opakovaně po několika letech. Rozsáhlé znalosti potvrzoval bohatou publikační činností různé tematiky v němčině, maďarštině i italštině. Publikoval nejen odborné vojenské statě, ale zabýval se třeba i posuzováním dramatické dvoudílné veršované tragédie klasika německé literatury Johanna Wolfganga von Goethe: Faust.

Titulární FZM **Stefan Bartheldy von Zsarnócza** (18.8. 1854 Zsarnócza, nyní slovenské okresní město Žarnovica v Banskobystrickém kraji - 26.5.1929 Budapešť). Vojenskou technickou školu absolvoval v letech 1870-1873, po které pokračoval další čtyři roky (1873-1877) ve studiu na Vojenské technické akademii ve Vídni a získal titul inženýra. V 1. světové válce působil ve Vídni v rakousko-uherském generálním štábu. Po skončení války se přestěhoval do Budapešti. Byl ženatý, s manželkou měl 2 syny a 1 dceru. Byl nositelem řady rakousko-uherských, německých a španělských řádů a medailí za účast v 1. světové válce a před tím při obsazování Bosny a Hercegoviny rakousko-uherskou armádou v roce 1878. Stalo se tak poté, co zástupci evropských mocností vyjednali se zástupci Osmanské říše a Itálie na Berlínském kongresu (13.6. - 13. 7. 1878), aby na místo Turecka Bosnu a Hercegovinu spravovalo Rakousko-Uhersko.

Titulární generál jezdeckva **Josef Braun** (24. 12. 1858 Zamjatin, nyní Srbsko - 20. 8. 1918 Budapešť) na rozdíl od většiny svých generálských kolegů nebyl římskokatolického, ale evangelického vyznání. V Hranicích studoval v letech 1873-1875 na Vojenské technické škole a studia dokončil ve školním roce 1875 až 1876 na Vyšší vojenské reálce, která ji v roce 1875 vystřídala. Nebyl to jeho první pobyt na Moravě. Ačkoliv byl jeho otec daňový úředník, navštěvoval různé vojenské školy již od svých 10 let a v letech 1867 až 1869 poznal i Přerov.

Z hranických vojenských škol odešel v roce 1876 do Vídeňského Nového Města, kde r. 1879 dokončil c.k. Tereziánskou vojenskou akademii a ve Vídni pokračoval v odborných vojenských studiích již jako důstojník v nadstavbových kurzech 1884-1887.

Dokonale mluvil německy a maďarsky, domluvil se i polsky, srbsky a francouzsky. Kromě rakousko-uherských byl i nositelem německých a rumunských vojenských řádů a vyznamenání. Generálmajorem se stal 1. května 1910, generálem jezdeckva 1. listopadu 1916. 1. světové války se zúčastnil od 24. července 1914 jako velitel 40. pěší divize na srbské frontě jen do 21. září 1914, kdy onemocněl a léčil se v Budapešti do 1. října 1915. Po vyléčení již zůstával v generálských funkcích v uherském hlavním městě, kde pobýval až do své smrti i po rozpadu Habsburské monarchie roku 1918.

Titulární FZM **Otto Frank** (13. 3. 1854 Nymburk - 17. 12. 1916 Vídeň). Otec Otto Franka byl vrchním lékařem (primářem) ve Vídni, kde je také od r. 1916 pohřben. Otto nejprve navštěvoval v Nymburku tři roky Nižší a jeden rok Vyšší reálnou školu.

Hranickou Vojenskou technickou školu absolvoval v letech 1869 až 1872 a v odborném technickém vzdělání pokračoval ve Vídni. Nejprve (1872-1876) na Vojenské technické akademii a 1879 až 1881 v nadstavbovém Vyšším dělostřeleckém kurzu. V každodenním úředním styku mluvil a psal německy, ale domluvil se i česky, anglicky a francouzsky. Kromě

rakousko-uherských řádů a vyznamenání byl od r. 1902 nositelem Velitelského kříže Řádu norského svatého krále Olafa II. třídy, od roku 1904 Řádu svatyně Ruska 1. třídy, od roku 1908 španělského Velkého kříže za zásluhy a řeckého Řádu Vykupitele.

V roce 1910 dostal Řád italské koruny, 1911 saský Řád velikého kříže, v roce 1913 byl vyznamenán i Japonci, 1914 Švédy a 1915 Němci. Několik roků zastával funkci místopředsedy c.k. Geografické společnosti.

Generál pěchoty **Rudolf Hess** (21. 8. 1858 Fägäras (dnes Rumunsko) - 21. 11. 1930 Vídeň). Jeho otec byl c.k. štábní rotmistr. Do armády nastoupil jako patnáctiletý v Hranicích, kde v letech 1873 až 1875 absolvoval Vojenskou technickou školu, odkud po ukončení 2. ročníku přešel do 3. ročníku zdejší Vyšší vojenské reálky. Ve studiu pokračoval v Tereziánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě (1876-1879).

Odborné vzdělání ukončil v letech 1884-1886 v nadstavbovém vojenském pěchotním kurzu ve Vídni.

Ovládal němčinu, maďarštinu, rumunštinu a francouzštinu. Důstojnickou kariéru započal v roce 1879 v nyní rumunském Brašově, od roku 1887 do roku 1891 sloužil v Budapešti, 1891 až 1894 v nyní chorvatském Zadaru, 1894 až 1895 ve Vídni, 1895 až 1896 v Szegedu, 1896 až 1899 v Grazu, 1899 až 1902 v Bistrite v dnešním Rumunsku, 1902 až 1903 v nyní ukrajinských Černovicích, 1903 až 1908 v maďarském Ostřihomu, 1908 až 1909 v rakouském Klagenfurtu, 1909 až 1914 v nyní rumunském Sibiu.

Jeho nekonečné putování po posádkách habsburské monarchie ukončila až 1. světová válka. V letech 1914 až 1918 byl vojenským velitelem nyní rumunského města Temešvár (Timisoara). Po skončení války se usadil ve Vídni, kde se 1. ledna 1919 dočkal důchodu, který si užíval 11 roků.

Titulární FZM **Ernst Karász von Szigetvár** (5. 5. 1857 Záhřeb - 21. 1. 1939 Budapešť), jehož otec byl uherským hlavním státním inženýrem, před nástupem do hranické Vojenské technické školy v roce 1872 absolvoval v Bratislavě pět tříd gymnázia. Vojenskou technickou školu vystudoval v letech 1872 až 1875 a další studijní roky prožil ve Vídni, kde v letech 1875 až 1879 vystudoval Technickou vojenskou akademii a 1883 až 1885 Vyšší dělostřelecký kurz.

Dokonale ovládal němčinu a maďarštinu, domluvil se také slovensky, anglicky a francouzsky. Byl ženatým otcem dvou synů. Šlechtický titul získal v 1. světové válce 16. května 1916, kdy byl vyznamenán také německým Železným křížem II. stupně (6. 5. 1917) a bavorským Vojenským řádem II. třídy (5.4. 1916).

Po jmenování důstojníkem roku 1879 vystřídal 14 posádek v dnešním Maďarsku, Rumunsku, Slovensku, Polsku a Rakousku. Na území České republiky sloužil pouze rok 1890 až 1891, kdy byl v Brně náčelníkem štábu c. k. 4. pěší divize.

Generál jezdeckva **Desiderius Kolossváry de Kolossvár** (1. 5. 1854 Veszprém - 5.4. 1919 Šoproň) pocházel ze staré uherské rodiny, která získala maďarský šlechtický titul již 16. září 1651. Před nástupem do vojenských škol navštěvoval gymnázium v rodném Veszprému, hranickou c. k. Vojenskou technickou školu absolvoval v letech 1869 až 1872.

Poté vystudoval Technickou vojenskou akademii ve Vídni (1872-1876) a kromě hodnosti poručíka získal i inženýrský titul. V hlavní městě habsburské monarchie ukončil odborné vojenské vzdělání v roce 1881 úspěšným studiem ve dvouletém Vyšším dělostřeleckém kurzu. Slovem i písmem plně ovládal němčinu a maďarštinu, domluvil se i francouzsky a rusky.

Kromě maďarských vojenských vyznamenání získal i vyznamenání bavorská, pruská a perská. V roce 1903 byl jmenován c. k. tajným radou. Prvé světové války se zúčastnil na ruské frontě jako velitel c. k. sboru č. 11 od 1. srpna 1914 do 10. července 1915, kdy byl ze služby propuštěn a odeslán na trvalou dovolenou v Šoproňi. Do řádného důchodu v Šoproňi odešel po ukončení 1. světové války 1. ledna 1919.

FZM **Karl Wilhelm Eligius Kuk** (1. 12. 1853 Terst - 26. 11. 1935 Vídeň). Jeho otec byl námořní důstojník. Hranickou c. k. Vojenskou technickou školu absolvoval v letech 1869 až 1872. Z Hranic odešel do Vídně, kde roku 1876 úspěšně ukončil čtyřletá studia na Technické vojenské akademii a o sedm roků později (1883) dokončil i odborná vojenská studia v dvouletém Vyšším technickém kurzu. Dokonale ovládal němčinu a italštinu, domluvil se také anglicky a francouzsky.

Kromě maďarských vojenských řádů a vyznamenání byl nositelem podobných pruských, rumunských a švédských ocenění. V době 1. světové války zastával do 1. května 1916 funkci velitele pevnosti Krakov a poté byl do dubna 1917 vrchním vojenským guvernérem v Lublině. Dne 28. října 1917 byl jmenován prezidentem rakouské vojenské humanitární organizace, pečující o válečné vdovy a sirotky. Prvního ledna 1919 odešel ve Vídni do důchodu.

FZM **Štefan (Stephan) von Ljubičič** (25.9. 1855 Gvozd, Chorvatsko - 16. 8. 1935 Vídeň). Jeho otec byl rakouským důstojníkem a není divu, že se Stephan už v devíti letech objevil v rakouských vojenských školách.

Do hranické c. k. Vojenské technické školy, což byla již jeho třetí vojenská škola, nastoupil v patnácti a dokončil ji v osmnácti letech (1870-1873). Jak bylo obvyklé další čtyři roky (1873-1877) studoval ve Vídni Vojenskou technickou akademii a 1880-1882 Vyšší dělostřelecký kurz. Kromě němčiny ovládal i polštinu, slovinštinu, chorvatštinu a domluvil se také francouzsky a rusky. Ljubičič se aktivně zúčastnil 1. světové války. Vstoupil do ní jako velitel c. k. domobranecké zemské divize (Landwehr) č. 45 v Przemyslu. Divizi velel již od 26. února 1914 a po začátku války s ní odešel na ruskou frontu. Zde se 10.7. 1914 stal velitelem XI. Sboru rakousko-uherské armády. V průběhu 1. světové války, 8. srpna 1916, mu byl udělen titul barona. Po skončení války odešel 1. ledna 1919 ve Vídni do důchodu a v hlavním rakouském městě žil až do úmrtí a je tam i pochován.

C. k. Vyšší vojenská reálka (Militär-Oberrealschule Mährisch Weißkirchen)

V hranické c. k. Vyšší vojenské reálce studovali mladí chlapci z 12 nynějších států Evropy, patřících do roku 1918 buď celé, nebo alespoň zčásti k Rakousko-uherské monarchii: Česko, Slovensko, Rakousko, Maďarsko, Polsko, Chorvatsko, Slovinsko, Itálie, Rumunsko, Srbsko, Ukrajina a Bosna a Hercegovina.

Vyšší vojenská reálka byla tříletou střední internátní školou. Doplnovala všeobecné vzdělání svých studentů podle platných osnov civilních reálných gymnázií odbornými vojenskými předměty a návyky, které měly napomoci utvářet společenský status budoucího důstojníka rakousko-uherské armády. Cílem studií i výchovy ve Vyšší vojenské reálce bylo připravit absolventy školy na studium vojenských akademií, kde úspěšní absolventi dosáhli hodnosti podporučíka, v pozdějších letech poručíka habsburské armády.

Do hranické Vyšší vojenské reálky obvykle nastupovali 14 až 16letí chlapci po úspěšném zakončení 4. ročníku civilních nebo vojenských reálných gymnázií a podle věku nástupu končili v 17 až 19 letech. Předpokládaný počet studentů byl 450, po 150 v každém ročníku.

Vyšší vojenská reálka sídlila v nejnáchodnější budově dnešních Kasáren gen. Zahálky na třídě Československé armády, a to od 1. září 1875 do 5. listopadu 1918. V letech 1875 až 1909 se jednalo o jedinou Vyšší vojenskou reálkou v celé Rakousko-uherské monarchii. V té době právem uvedl učitel reálky Gotthold Krebs, autor její historie nazvané Die k. und k. Militär-Oberrealschule zu Mährisch Weisskirchen (1906), že je „přeništěm generálního štábu“.

Teprve v roce 1909 prosadili představitelé Uherska na vídeňském ministerstvu války vytvoření vlastní Vyšší vojenské reálky v tehdy uherském městě Kismárton, nyní rakouském Eisenstadtu. Především do roku 1909 byla hranická Vyšší vojenská reálka, umožňující i doplnění středoškolského vzdělání pro potřeby univerzitního studia vykonáním předepsané maturitní zkoušky, vyhledávanou střední školou zvláště pro syny vojáků z povolání, ale i syny ze šlechtických rodin a z rodin úředníků státní byrokracie.

V Hranickém týdnu v minulých letech už můj seriál o Vyšší vojenské reálce vycházel. Abych se neopakoval, soustředím se nyní pouze na životopisy několika významných učitelů i odchovanců této školy:

Matematik Otakar Borůvka (10. 5. 1899 Ostrožské Předměstí - 22.7.1995 Brno), v roce 1931 byl jmenován mimořádným profesorem na brněnské univerzitě, kde od roku 1934 přednášel algebru. Roku 1946 se stal řádným profesorem Masarykovy univerzity. Byl jím až do penzionování v roce 1970. Po 2. světové válce se proslavil vědeckými studii v diferenciální geometrii, což je podle Wikipedie „část geometrie, která využívá ke studiu křivek, ploch a variet vyšší dimenze metody diferenciálního počtu.“

Budoucí dlouholetý profesor Masarykovy univerzity se objevil na hranické Vyšší vojenské reálce v roce 1917. Nastoupil do posledního, třetího ročníku, když předtím navštěvoval gymnázium v Uherském Hradišti. Důvod? Chtěl se vyhnout nasazením v 1. světové válce. Úmysl se vydařil. Po vzniku ČSR mohl Otakar Borůvka započít studia stavebního inženýrství na České vysoké škole technické v Brně, kde se stále více věnoval matematice. Roku 1923 vykonal státní zkoušky z matematiky a fyziky a získal doktorát, což mu umožnilo plně rozvinout svůj talent.

Prezident Rakouské republiky v letech 1951-1957 **Theodor Körner** šlechtic von Siegringen (24.4. 1873 Újszöny, tehdy část maďarského města Komárom - 4.1. 1957 Vídeň). Hranickou Vyšší vojenskou reálku vystudoval společně s o rok mladším bratrem Richardem (nar. 24. 5. 1874) v letech 1888-1891.

Theodor dokonce jako jeden z nejlepších absolventů. Oba se stali důstojníky habsburské armády a rychle vystupovali po kariérním žebříčku.

Ale oslavovaný hrdina 1. světové války, podplukovník Richard Körner, 17. června 1915 padl. Jeho automobil zasáhl dělostřelecký granát. Theodor v hodnosti plukovníka byl náčelníkem štábu c.k. 1. armády na italské frontě. Osvědčil se jako autor pevnůstek a opevnění, která umožnila 1. armádě úspěšně obstát v několika bitvách na řece Soči. Po rozpadu rakousko-uherské monarchie, který před zraky podřízených oplakal, přešel do služeb armády nově vzniklé Rakouské republiky a byl povýšen na generála.

Získal oblibu prostých občanů, když prosadil vydání části potravin ze skladů bývalé RU armády rodinám trpícím bídou a nedostatkem. V roce 1924 z armády odešel, vstoupil do sociálně demokratické dělnické strany a byl za tuto stranu zvolen poslancem rakouského parlamentu.

Na začátku třicátých let 20. století nebojácně bránil principy demokracie v parlamentu, jehož předsedou byl od prosince 1933 do února 1934. Po nástupu vlády kancléře Engelberta Dollfuse (1892-1934) byl uvězněn a obžalován z velezrady. K soudu však nedošlo.

Dollfuse, obdivovatele Benita Mussoliniho (1883-1945), zavraždil nacistický atentátník.

Po anšlusu Rakouska Körnera sledovalo gestapo a v roce 1944 byl zatčen a vyšetřován, jestli se nezapojil do příprav atentátu na Hitlera. Měl však štěstí a dožil se porážky nacistického Německa. Sedmáctého dubna 1945, čtyři dny po obsazení Vídně sovětskou armádou, ho jmenoval sovětský velitel Vídně, generálporučík Alexej Blagodatov, na návrh místních protinacistických politiků prozatímním starostou města.

Podle Dohod o spojenecké kontrole a Dohody spojenců o okupačních zónách z července 1945 bylo území Rakouska i Vídně rozděleno do čtyř sektorů: amerického, britského,

francouzského a sovětského. Moudrou politikou, kterou Körner ve funkci starosty hlavního města vykonával do roku 1951, dosáhl u spoluobčanů výjimečné popularity.

Po smrti prvního rakouského poválečného prezidenta, rodáka z Dolních Dunajovic Karla Rennera (14. 12. 1870- 31. 12. 1950), byl v 1. kole přímé volby v roce 1951 rakouskými voliči zvolen Theodor Körner prezidentem a tuto funkci úspěšně vykonával až do svého úmrtí.

Robert Musil (6. 11. 1880 Klagenfurt - 15. 4. 1942 Ženeva) byl rakouský spisovatel, jehož prvotinou byla provokativní novela „Zmatky chovance Törlesse,“ (Die Verwirrungen des Zöglings Törleß), která poprvé vyšla v Lipsku v němčině v roce 1906. Refletovala spisovatelovy zkušenosti ze studií na Nižší vojenské reálce v Eisenstadtu (1892-1894), a především v Hranicích na Vyšší vojenské reálce. Robert Musil hranickou vojenskou reálku absolvoval v letech 1894-1897. Novelu (dnes označovanou za román) o Törlessovi a jeho spolužácích napsal již v 22 letech, roku 1902.

Děj, popisující mimo jiné i sadistické „homosexuální hrátky“ studentů prestižních rakousko-uherských vojenských škol, byl tehdy natolik šokující, že trvalo čtyři roky, než mohla vyjít. Nečekaný, ale velice pozitivní ohlas u čtenářů změnil životní osudy autora. Ačkoliv byl již úspěšným a dobře honorovaným inženýrem, rozhodl se pro nejistou profesi spisovatele. Literární znalci chápou, proč se to stalo. Třeba na obálce českého vydání se píše: „Román byl interpretován jako jasnozřivý předobraz pozdějších diktátorů z důstojnického prostředí a je zároveň považován za první expresionistické dílo v německy psané literatuře.“ Můžeme být hrdí, že Robert Musil průkopnickou novelou v literárním světě zviditelnil město Hranice i jeho kasárna, nesoucími dnes jméno generála Otakara Zahálky.

Józef Haller de Hallenburg. Zakladatel novodobé polské armády ve Francii během 1. světové války, generální inspektor polské Dobrovolnické armády v průběhu války polsko-sovětské (únor 1919–březen 1921) a ministr polské vlády v londýnském exilu během 2. světové války.

Vystudoval hranickou Vyšší vojenskou reálku v letech 1889-1892. Józef Haller se narodil 13. srpna 1873 v obci Jurczyce u Krakova, zemřel 4. června 1960 v Londýně. Pocházel ze staré polské šlechtické rodiny. Jeho otec Henry Haller de Hallenburg, byl aktivním účastníkem Lednového protiruského povstání (1863-1864), které skončilo polskou porážkou a krutými persekucemi.

Józef Haller měl 6 sourozenců, čtyři bratry a dvě sestry. Rodina přísně dodržovala principy polského patriotismu a katolické výchovy i morálky. Mladším bratrem Józefa byl Cezary Wojciech Haller (17. května 1875-26. ledna 1919), který se později stal poslancem rakouského parlamentu a kapitánem polské armády. Cezary padl v sedmidenní polsko-československé válce o Těšínsko (23. ledna 1919–30. ledna 1919), která nešťastně poznamenala vzájemné vztahy obou roku 1918 nově vzniklých států, což umně zneužíval koncem 30. let 20. století Adolf Hitler.

Bratrancem Józefa Hallera byl polský divizní generál Stanislav Haller de Hallenburg (1872-1940), kterého polská vláda v londýnském exilu jmenovala velitelem připravovaných polských vojenských protinacistických jednotek v SSSR, ale který byl již v květnu 1940 (v době smutně proslulého paktu Molotova a Ribbentropa) zavražděn sovětskou NKVD v Charkově.

Roku 1882 se početná rodina Henryho Hallera přestěhovala do Lvova, kde téhož roku začal Józef Haller studovat na německém gymnáziu. Po absolvování čtyř tříd přestoupil roku 1886 do Nižší vojenské reálky v Košicích, odkud roku 1889 přešel na hranickou Vyšší vojenskou reálku. Odborné vojenské vzdělání dokončil a získal hodnost podporučíka v dělostřeleckému oddělení Vojenské technické univerzity ve Vídni roku 1895.

V roce 1910 odešel do zálohy a věnoval se péči o rodinný velkostatek, ale i veřejné činnosti. Byl inspektorem tzv. Asociace zemědělských kruhů a organizoval mléčné a chovatelské kurzy. Aktivně působil také v polském Sokolu a harcenském (skautském) hnutí. Po

zahájení 1. světové války v roce 1914 narukoval do rakousko-uherské armády, byl nasazen na ruskou frontu a v červenci 1917 již velel 2. brigádě pomocného polského sboru rakousko-uherské armády.

V únoru 1918 přešel s brigádou rakousko-ruskou frontu a vstoupil do polských vojsk v Rusku. Stal se velitelem 5. polské střelecké divize. Od března 1918 byl velitelem II. Polského sboru na Ukrajině. Sedmého dubna 1918 byl povýšen na generála.

V květnu 1918 Němci, ovládající po Brestlitevském míru s bolševiky velkou část Ukrajiny, zaútočili na Poláky v oblasti Kaniow a po celodenním boji je donutili, aby se vzdali. Hallerovi se podařilo uniknout a pod změněným jménem se dostal do Moskvy, kde se ujal vedení polské vojenské komise.

V období všeobecné anarchie a občanské války v Rusku odplul v červenci 1918 přes Murmansk do Francie a v říjnu 1918 se v Paříži stal velitelem nově zformované polské armády, ke které se mohli připojit Poláci, sloužící do té doby ve francouzské armádě, váleční zajatci německé a rakousko-uherské armády polského původu a dobrovolníci polské národnosti z Brazílie a USA. Dne 28. září 1918 představitelé válečné Dohody uznali tzv. Modrou armádu, označovanou tak podle barvy uniforem, za spojeneckou a nezávislou armádu novodobého polského státu a Józef Haller byl ustanoven jejím velitelem. Do Polska se s dobře vyzbrojenou Modrou armádou, čítající 68 000 příslušníků, vrátil v květnu 1919 v hodnosti generála.

Dne 21. května 1919 byl nadšeně, jako národní hrdina přivítán ve Varšavě a jmenován čestným občanem hlavního polského města.

V říjnu 1919 úspěšně řídil převzetí polské správy Pomořanska podle ustanovení Versaillské smlouvy. Vzápětí se stal velitelem Haličského frontu ve válce polsko-sovětské (únor 1919 až březen 1921). S návratem Modré armády do Polska jsou však spojeny i tragické excesy antisemitismu, za což nese její velitel spoluzodpovědnost. V květnu 1926 odmítl převrat maršála Pilsudského a v červenci téhož roku odešel do důchodu. Po vypuknutí druhé světové války se mu podařilo uprchnout do Francie. Dal své služby k dispozici exilové vládě generála Władysława Sikorského (1881-1943), v níž byl v listopadu 1939 jmenován ministrem bez portfolia. Na přelomu let 1939-1940 uskutečnil cestu do Ameriky, s cílem povzbudit americké občany polského původu, aby se připojili k polské armádě, která se formovala ve Francii. Po pádu Francie se mu podařilo dostat se přes Španělsko a Portugalsko do Velké Británie, kde byl v letech 1940-1943 ministrem školství v polské vládě v exilu. Po válce zůstal v exilu a trvale se usadil v Londýně, kde zemřel 4. června 1960 ve věku 86 let. Díky iniciativě polských skautů se jeho popel vrátil 23. dubna 1993 do Polska a 15. května 1993 byl pohřben v kryptě kostela sv. Ondřeje v Krakově.

Arcivévodové rakousko-toskánští **Josef Ferdinand** (24. 5. 1872 Salzburg - 26. 8. 1942 Vídeň) ve VVR 1886-1889, **Petr Ferdinand** (12. 5. 1874 Salzburg - 8. 11. 1948 St. Gilgen), VVR 1887-1890 a **Jindřich Ferdinand** (13. 2. 1878 Salzburg-21. 5. 1969 tamtéž), VVR 1891-1894. Byli syny titulárního toskánského velkovévody Ferdinanda IV. Toskánského (1835-1908), který byl skutečným toskánským velkovévodou pouze rok 1859-1860, než bylo velkovévodství připojeno k Piemontsko-sardinskému království. Od roku 1860 žila početná rodina Ferdinanda IV. na zámku v Salcburku, finančně dobře zajišťována císařem Františkem Josefem I. Ferdinand byl dvakrát ženatý. S první manželkou, princeznou Annou Marii Saskou (1836-1859) měl pouze dceru Marii Antonii (1858-1883). Po smrti 23leté Anny Marie se oženil s parmskou princeznou Alicí Bourbonso-Parmskou (1849-1935) a manželům se v půvabném Mozartově městě narodilo 10 dětí – pět synů a pět dcer. Bratři Josef, Petr a Jindřich byli externími studenty VVR. V praxi to znamenalo, že bydleli odděleně od svých spolužáků v apartmánu v západní polovině 1. poschodí tehdejšího Důstojnického pavilonu, dnes budovy velitelství 7. mechanizované brigády.

Měli vlastního vychovatele. Vzdělaného a pedagogicky osvědčeného důstojníka, který rozhodoval, jakých zaměstnání se zúčastní a která by pro příslušníky panovnického rodu byla

nedůstojná. Nutno však podotknout, že kromě Petra, který dosáhl roku 1886 požadovaných 14 let byli mladší než jejich spolužáci. Petrovi roku 1887, stejně jako Jindřichovi roku 1891, bylo při příchodu do Hranic jen třináct. Všichni tři se rozhodli pro vojenské povolání.

Opravdovou zkouškou jejich lidských i profesionálních kvalit byla až 1. světová válka. Do té doby měli vojenskou kariéru pohodlnější než jejich spolužáci vojenských škol. Nejstarší z bratrů, **arcivévoda Josef Ferdinand**, byl na začátku války povýšen na Generála pěchoty (lapidárně tříhvězdičkový generál) a jmenován velitelem 14. sboru rakousko-uherské armády na východní frontě. Neměl však štěstí. Sbor byl částí 3. armády, jejímž velitelem byl generál jezdeckva Rudolf rytíř von Brudermann (1851-1941), který 6 let kariéry prožil ve funkci instruktora v tehdejší hranické Jízdní kadetní škole (1879-1885). Rovněž „tříhvězdičkový generál“, ale u jiného druhu vojsk habsburské armády. Brudermann, konzervativní vojevůdce, byl oblíbencem císaře Františka Josefa. Do začátku 1. světové války se sice žádné bitvy osobně nezúčastnil, ale o novodobých válkách měl „vše potřebné“ nastudováno z předpisů a příruček. Jenže přeceňoval roli jezdeckva, nedoceňoval možnosti polního dělostřelectva a byl zásadním odpůrcem vyzbrojení jezdeckva kulomety. Nechtěl dokonce ani přistoupit na změnu barevných polních uniforem jezdců za šedé, které nebyly na bojišti příliš viditelné. Byl přesvědčen, že hlavní zbraní jezdeckva je stále šavle a maskování považoval za neslučitelné s hrdinstvím. Jeho „sláva“ se hned na začátku 1. světové války rozplynula. Poté, co byl hladce poražen během bitev s carskou armádou u Lvova a u Zloczowa 26. a 27. srpna 1914, byl zbaven velení a odeslán „na vlastní přání“ do důchodu. Po Brudermannovi převzal 1. října 1914 velení 4. armády Josef Ferdinand Salvator. Zdárně ji řídil do léta 1916 a byl povýšen na Gen. Obst. (generálplukovníka). V červnu 1916 však začala nejúspěšnější operace ruské armády v 1. světové válce. Ofenziva carského generála Alexeje Alexejeviče Brusilova (1853-1926).

Ve 4.30 hodin 4. června 1916 zahájila ruská vojska přesně mířenou dělostřeleckou přípravu útoku na celé jižní části východní fronty. Ani se nechce věřit, že trvala nepřetržitě na různých místech od 6 do 45 hodin. RU dělostřelectvo sice palbu opětovalo, ale následující mohutnou ofenzivu pozemních jednotek carské armády nezastavilo. Zámysl generála Brusilova se dokonale zdařil především na jižní části fronty, bráněné Rakousko-uherskou armádou.

Obránci dobrovolně zvedali ruce a nechávali se zajmout, nebo překotně ustupovali. Němci, rozmístění na severu frontové linie, se bránili urputněji. Pohroma pro c.k. 4. armádu, pod velením arcivévody Josefa Ferdinanda, začala ráno 7.června 1916, kdy na ni Rusové zahájili mohutný útok.

O den později Rusové překročili mosty přes řeku Styr, tvořící frontovou linii, ale z nepochopitelných důvodů úspěšný útok zastavili. Neschopnost nejvyššího velení carské armády využít mimořádného úspěchu gen. Brusilova předznamenala obě ruské revoluce v roce 1917.

Počáteční zdar ruského ataku na 4. armádu však vedl i k okamžitému odvolání z funkce a penzionování arcivévody Josefa Ferdinanda. Josef si poté užíval rok klidu domova, daleko od válečné vřavy. Dne 21. listopadu 1916 zemřel císař František Josef I a vystřídal ho bratranec Josefa Ferdinanda, poslední habsburský císař Karel I. (1887-1922). Josefa Ferdinanda dobře znal. Věděl, že je průkopníkem letecké techniky.

Popularitu si získal roku 1909, kdy za 16 hodin přeletěl balonem z rakouského Lince do západofrancouzského přístavního města Dieppe. 8.7.1917 jmenoval Karel I. Josefa Ferdinanda inspektorem mladého říšského letectva. Na podzim následujícího roku 1918 se však Rakousko-Uhersko rozpadlo. Aby Josef Ferdinand nemusel z mladé Rakouské republiky emigrovat, podepsal, že se zříká příslušnosti k vládnoucímu rodu i všech šlechtických titulů. Stal se obyčejným občanem Vídně.

V roce 1938 se zachoval statečně. Veřejně odmítl anšlus Rakouska Hitlerem. Byl uvězněn v nacistickém koncentračním táboře Dachau. Díky osobnímu zásahu mladšího bratra 2. muže nacistické říše Hermanna Göringa, odpůrce nacistů a zachránce množství Židů Ing.

Alberta Günthera Göringa (1895-1966), byl po třech měsících propuštěn, ale pod dohledem gestapa žil až svého úmrtí.

Petr Ferdinand Salvator do Hranic přijel 13letý r. 1887. Rodiče pravděpodobně chtěli, aby se bratrům méně stýskalo po domově. Dva školní roky 1887-1888 a 1888-1889 bydleli Josef a Petr společně v arcivévodském apartmánu. Pouze poslední školní rok 1890-1891 Petr vystudoval v Hranicích sám. Ale to už si patrně, coby "puberták" s řadou arcivévodských studijních výhod, na reálku zvykl.

V roce 1911 dosáhl na nejnižší generálskou hodnost generálmajora a po vypuknutí 1. světové války velel v hodnosti FML (Feldmarschall-Leutnanta, dnes bychom řekli generálporučíka) od srpna 1914 do července 1915 na východní frontě c.k. pěší divizi č. 25. Potom následoval staršího bratra Josefa. Byl zbaven velení za údajnou zodpovědnost nezdaru obklíčení carských jednotek v bitvě u Komarówa. Roku 1917, po smrti císaře Františka Josefa I., byl povýšen na generála pěchoty, vrátil se do armády na italské frontě. Nejprve jako velitel 5. armádního sboru a později ve funkci zástupce velitele c.k. 10. armády a osvědčil se. Ale ani jeho vojevůdcovské úspěchy habsburskou monarchii nezachránily. V roce 1918 se Petr Ferdinand i s rodinou přestěhoval do Švýcarska, kde se až do konce života věnoval svým uměleckým zálibám.

O studijním pobytu arcivévodě **Jindřicha**, kterému budu raději říkat **Heinrich, Ferdinanda Salvátora** na Vyšší vojenské reálce je poměrně hodně informací díky albu fotografií učitele Vyšší vojenské reálky Hptm. (kapitána) Joachima Steinera z roku 1893: Bilder aus der K. u. K. Militär-Oberrealschule und Ansichten von Mährisch-Weisskirchen.

Pokud byl Heinrich pod pseudonymem „princ H.“ zobrazen i v novele Roberta Musila: „Zmatky chovance Törlesse,“ vycházel autor především ze slavnostní atmosféry, která ve škole panovala ještě po školních prázdninách roku 1894. Robert Musil totiž do Vyšší vojenské reálky nastoupil na podzim 1894 a „princ H.“ školu ukončil o dva měsíce dříve. Studium tří arcivévodů, z nichž byl Heinrich nejmladší, zpopularizovalo hranickou vojenskou školu široko daleko. „Zögling“ Robert Musil pravděpodobně vycítil povznesenou náladu ihned při příjezdu do Hranic a vzpomněl si na ni i při psaní novely o chovanci Törlessovi, který se prý: „Ve společnosti prince cítil jako v kapli někde stranou cesty.“

Slavnostní vyřazení žáků 3. ročníku reálky, kdy Hranice opustil Heinrich, poslední ze tří bratří arcivévodů, se konalo 29. června 1894. Otec velkovévodů, arcivévoda Ferdinand IV. - Toskánský, poděkoval ručně psaným dopisem veliteli reálky plukovníkovi Ladislavu Müllerovi von Königsbrücku (1837-1903): „Ve chvíli, kdy arcivévoda Heinrich, už třetí můj syn, s velmi dobrými výsledky a velice vysokým studijním pořadím, ukončil studia ve VVR, Vám chci vyjádřit upřímné poděkování a vřelé ocenění za příkladnou horlivost vedoucí k úspěchu studií i ke kvalitnímu moderně prováděnému vojenskému výcviku mých synů. Současně Vás, milý pane plukovníku, žádám, abyste tlumočil mé vřelé díky pedagogickému sboru školy a rovněž strážným. Velmi si vážím a děkuji za Vaši práci.“

Ferdinand IV. současně vyznamenal i čtyři učitele jeho synů vojenskými řády Toskánského velkovévodství. 29. 6. 1894 byl na školním nástupišti reálky slavnostně ukončen za přítomnosti Ferdinanda IV. školní rok. Hlavní řečník, FMLt. (generálporučík) Albín von Teuffenbach (1835-1920), mimo jiné prohlásil: „Vojenský institut, kterému náš nejmladší panovník svěřil... prince císařského domu, se touto počtou bude chlubit na věčné časy.“ Vzpomínám si, jak jsem se v první třídě učil o „Tisícileté německé říši“ a při gymnazijních studiích slýchal heslo: „Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak!“ Jako by vyšší lidský věk dnes uměl překonat i „věčnost“ vyhlášenou měnicími se mocenskými systémy.

Ačkoliv byl Jindřich předurčen k celoživotní vojenské službě, jeho zájmy směřovaly spíše k výtvarnému a fotografickému umění. U Eduarda Zetsche (21. 12. 1844 Vídeň - 26. 4. 1927 Vídeň) studoval akvarel, u Williama Ungera (11. 9. 1837 Hannover - 15. 3. 1932 Innsbruck) hlubotiskovou techniku čarového leptu.

V 1. světové válce se v uniformě generálmajora účastnil na italské frontě, ale 2. února 1918 byl poslán na dovolenou, což umožnilo rakouskému spisovateli, dramatikovi, básníku i novináři židovského původu Karlu Krausovi (28. 4. 1874 Jičín - 12.6. 1936 Vídeň), aby se jeho schopnostem vojevůdce vysmál v rozsáhlé apokalyptické grotesce „Poslední dnové lidstva“.

Po zániku habsburské monarchie se arcivévoda vzdal všech politických i finančních nároků vůči Rakouské republice a věnoval se v Salcburku krajinomalbě i leptu. Kromě vojenského důchodu si finančně přilepšoval i prodejem svých výtvarných děl. Svou dobrou pověst nepošpinil ani spoluprací s nacisty. Zemřel r. 1969 v pozhnaném věku 91 let. Jeho vnučka Helviga Jordis von Lohausenová věnovala roku 2009 Salcburskému muzeu jeho rozsáhlé výtvarné dílo, skládající se 500 akvarelů, 1000 kreseb, 80 fotoalb a 50 leptů.

Herman Potočník (na snímku, 22.12.1892 Pula -27.8.1929 Vídeň)

Průkopník raketové techniky a astronautiky. Jako první teoreticky rozpracoval možnosti dlouhodobého pobytu lidských posádek v kosmu.

Herman Potočník byl slovinského původu. Jeho otec Jožef Potočník (1841-1894) byl lékařem a námořním důstojníkem v Pule. Hermanovi byly dva roky, když otec zemřel. Matka Minka pocházela z rodiny, jejíž předkové přišli do Slovinska z českých zemí. Byla dcerou proslulého marborgského (nyní mariborského) obchodníka s vínem Jožefa Kokošinka.

Po smrti manžela se s třemi syny a jednou dcerou vrátila do Marburgu. Aby vyřešila finanční problémy rodiny synové po dokončení obecné školy nastoupili ke studiu vojenských internátních škol. Herman absolvoval v letech 1903 až 1907 nižší vojenskou reálku v rakouském Fischau a v letech 1907 až 1910 Vyšší vojenskou reálku v Hranicích. Patřil spíše k průměrným studentům. Jeho slabinou bylo především studium jazyků. Z němčiny, francouzštiny i češtiny měl celé tři roky studia dostatečnou.

V letech 1910 až 1913 vystudoval Vojenskou technickou akademii v rakouském Mödlingu. Byl jmenován podporučíkem a získal titul inženýra. V 1. světové válce vystřídal frontové linie v Haliči, na Balkáně i v severní Itálii. Choval se statečně, byl povýšen na kapitána, ale z války se vrátil s tehdy nevyhlášenou tuberkulózou jako válečný invalida.

Nevzdal se. Začal studovat vídeňskou Technickou univerzitu, úspěšně obhájil doktorát strojírenství se specializací na raketovou techniku. Od roku 1925 se zabýval problematikou konstrukce raket a jejich využitím ve výzkumu vesmíru. Jeho nemoc však natolik pokročila, že mu zabránila, aby byl zaměstnán a založil rodinu.

Ve velmi nuzných poměrech dožíval poslední roky života u svého bratra Adolfa ve Vídni a psal knihu, kterou se zapsal do historie dobývání vesmíru. Herman Potočník, užívající pseudonym Hermann Noordung, zemřel ve Vídni v 36 letech.

Krátce po jeho úmrtí vydal berlínský nakladatel Richard Carl Schmidt geniální knihu Das Problem der Befahrung des Weltraums - der Raketen motor. Česky by patrně její název zněl: Raketový motor-problém vesmírných letů.

Potočník v ní popsal a nakreslil plány budoucích geostacionárních družic, včetně jejich radiového spojení se zemí. Jeho projekty kruhových kosmických stanic se staly inspirací pro sovětské i americké konstruktéry. Potočník navíc domyslí i obrovské nebezpečí vojenského zneužití výzkumu vesmíru a promýšlel cesty, jak mu zabránit.

U příležitosti 125. výročí narození Hermanna Potočníka a 110. výročí zahájení jeho studií na Vyšší vojenské reálce byla 11. října 2017 slavnostně, na bývalé budově Vyšší vojenské reálky v Hranicích, odhalena, z iniciativy slovinského velvyslanectví, pamětní deska.